

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR

SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN
TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

ULUSLARARASI
AF ÖRGÜTÜ

Uluslararası Af Örgütü herkesin içindeki insanlığı harekete geçiren ve hepimizin insan haklarından yararlanabilmesi adına değişim kampanyaları yürüten 10 milyon kişilik bir harekettir.

Vizyonumuz, iktidardakilerin sözlerini tuttuğu, uluslararası hukuka saygı gösterdiği ve hesap verdiği bir dünyadır.

Uluslararası Af Örgütü hükümetlerden, siyasi ideolojilerden, ekonomik çıkarlardan ve dinlerden bağımsızdır ve esas olarak üyelikler ve bireysel bağışlarla finanse edilmektedir.

Dünyanın her yerindeki insanlarla dayanışma ve şefkat içinde hareket etmenin toplumlarımızı daha iyiye doğru değiştirebileceğine inanıyoruz.

© Amnesty International 2024

Aksinin ifade edildiği durumlar haricinde, bu belgenin içeriği Creative Commons (alıntı, gayriticari, türetilemez, uluslararası 4.0) tarafından lisanslıdır.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

Daha fazla bilgi için sitemizdeki izinler sayfasını ziyaret edebilirsiniz:

www.amnesty.org

Uluslararası Af Örgütü dışında bir telif hakkı sahibine atfedilen içerikler Creative Commons lisansına tabi değildir. İlk kez 2024 yılında Uluslararası Af Örgütü tarafından yayımlanmıştır.
Peter Benenson House, 1 Easton Street, London WC1X 0DW

Kapak fotoğrafı: Sudan'da çatışma taraflarının kullandığı, yakın zamanda üretilmiş veya ithal edilmiş silahları gösteren video ve fotoğraflardan alınan görseller..

İndeks: AFR 54/8252/2024

Orijinal dili: İngilizce

Bu rapor, İngilizce orijinalinden kısaltılarak Türkçeye çevrilmiştir. Raporun tamamına amnesty.org adresinden ulaşılabilir

amnesty.org

**ULUSLARARASI
AF ÖRGÜTÜ**

İÇİNDEKİLER

ÖZET	4
METODOLOJİ	8
1. ARKA PLAN.....	10
2. DARFUR DAHİL SUDAN'DA YABANCI SİLAHLARIN KULLANILDIĞINA DAİR KANITLAR.....	15
2.1 TÜRKİYE YAPIMI SİLAHLAR	15
2.1.1 BRG 55 “AV” TÜFEKLERİ.....	15
2.1.2 12GA AV TÜFEKLERİ.....	17
2.1.3 EL BURHAN'IN KİŞİSEL GÜVENLİK EKİBİ EKİPMANI	20
3. BÜYÜK ÖLÇEKLİ BİR YÖNLENDİRME Mİ? SUDAN'IN SİLAH TEDARİKİNE İLİŞKİN TİCARET VERİLERİNDEN ÇIKARIMLAR	23
3.1 SUDAN'IN YABANCI HAFİF SİLAH İTHALATI	24
3.1.1. KURUSIKI SİLAHLAR VE MERMİLER.....	26
TÜRKİYE YAPIMI SİLAH VE MÜHİMMATIN ÖLDÜRÜCÜ SİLAHLARA DÖNÜŞTÜRÜLMESİ.....	26
TAVSİYELER	35

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR
SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

ÖZET

Nisan 2023'te çatışmaların tırmanmasından bu yana Sudan, büyük bir insan hakları krizi ve insani krizle sarsılmaktadır. Sudan Silahlı Kuvvetleri (SAF) ile Hızlı Destek Kuvvetleri (RSF) ve müttefikleri arasındaki çatışmalar 16.550'den fazla insanın ölümüne sebep oldu ve 9 milyon kişiyi yerinden etti; bu, dünya çapındaki en büyük ülke içinde yerinden edilme krizidir. Çatışmanın tüm tarafları çok çeşitli silahlar kullanarak, bazı durumlarda savaş suçları ve insanlığa karşı suçlara varan ciddi uluslararası insan hakları ve insancıl hukuk ihlalleri işlemektedir.

Bu çatışma, dünya çapındaki devletler ve şirketler tarafından Sudan'a neredeyse engelsiz silah sağlanmasıyla körükleniyor. Neredeyse tüm komşu ülke ve bölgeler, çeşitli silahlı gruplar ve devletler tarafından Sudan'a ve çevresine silah nakletmek için tedarik hattı olarak kullanılmaktadır.

Uluslararası toplumun, bilhassa da BM Güvenlik Konseyi'nin tepkisi ne yazık ki yetersiz. Mevcut BM silah ambargosu hem çok dar bir alana odaklanmış durumda (yalnızca Darfur bölgesini kapsıyor), hem de bu silah akışını engellemede anlamlı bir etki yaratamayacak kadar kötü uygulanıyor. BM Güvenlik Konseyi'nin silahlı çatışmaların derhal durdurulması ve insani yardıma engelsiz erişimin sağlanması çağrısı yapan bir karar çıkarması neredeyse bir yıl sürdü. Buna rağmen, ülke genelinde çatışmalar, ihlalleri sona erdirmeye veya sivilleri korumaya yönelik hiçbir etkili tedbir olmaksızın devam ediyor.

Mevcut rapor, bu başarısızlıkların gerçek boyutlarını ortaya koymaktadır: BM Güvenlik Konseyi'nin yirmi yıldır uyguladığı zorunlu ambargoya rağmen, son dönemde Rusya, Çin, Türkiye ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) gibi ülkelerde üretilen silahlar bu ülkelere büyük miktarlarda Sudan'a ihraç edilmekte, ardından da Darfur'a yönlendirilmektedir. Nisan 2023 sonrası da dahil olmak üzere doğrudan Darfur üzerinden silah ve mühimmat da ülkeye kaçırılıyor. Görsel kanıtlar üzerinde yapılan değerlendirme, bu silahlardan bazılarının doğrudan, ciddi insan hakları ihlalleriyle suçlanan çatışma taraflarının eline bırakıldığını gösteriyor.

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR
SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

Araştırma ayrıca, yakın zamanda Sırbistan, Yemen ve Çin gibi ülkelerde üretilen veya bu ülkelerden transfer edilen hafif silah ve mühimmatın çatışmanın çeşitli taraflarınca savaş alanında kullanıldığını da tespit etti. Çin'de üretilen gelişmiş insansız hava aracı sinyali kesiciler, havan topları ve anti-materyal tüfekler, Darfur da dahil çeşitli bölgelerde çatışmanın her iki tarafınca da kullanıldı. BAE'de yakın zamanda üretilen çeşitli zırhlı personel araçları RSF tarafından Darfur'da da kullanıldı. Sevkiyat düzeyindeki ticari veriler, son yıllarda Sudan'a milyonlarca kurusıkı fişek ve yüz binlerce kurusıkı tabancanın da ihraç edildiğini gösteriyor. Uluslararası Af Örgütü bunların Sudan'da *toplu olarak* öldürücü silahlara dönüştürüldüğü kanaatindedir.

Uluslararası Af Örgütü'nün tespit ettiği kaygı verici eğilimlerden biri, normalde sivil pazarda satılan hafif silahların hükümet güçlerine ve silahlı muhalif gruplara yönlendirilmesidir. Türkiye ve Rusya'daki şirketler, Kalashnikov Concern tarafından üretilen ve normalde sivil silah sahiplerine pazarlanan Tigr keskin nişancı tüfekleri veya Saiga-MK tüfekleri gibi hafif silah çeşitlerini, Sudan Ordusu ile güçlü bağları olan silah tüccarlarına ihraç etti. Türkiye'nin ana silah üreticisi Sarsılmaz, Sudan Silahlı Kuvvetleri'ne malzeme tedarik ederken, normalde sivil pazar için imal edilen ve Derya Arms, BRG Defence veya Dağlıoğlu Silah gibi küçük şirketler tarafından üretilen av silahları ve tüfekleri son yıllarda büyük ölçüde ihracat denetimi düzenlemelerinden geçmeden Sudan'a topluca ihraç edilmektedir. Çatışmanın tarafları Rusya ve Türkiye yapımı silahlar kullanmaktadır.

BM Güvenlik Konseyi, silah akışını durdurmak ve sivilleri korumak için acil önlemler almalıdır. mevcut durumda sadece Darfur'u kapsayan ancak gerektiği gibi uygulanmayan ve sıklıkla ihlal edilen silah ambargosu tamamen yetersizdir. Kuruluş yılı olan 2004 yılından bu yana, Uluslararası Af Örgütü, BM Güvenlik Konseyi'ni, silah ambargo rejimini Sudan'ın geri kalanını da kapsayacak şekilde genişletmeye ve izleme ve doğrulama mekanizmalarını güçlendirmeye çağırılmaktadır. Ülke çapında artan şiddet göz önüne alındığında bu çağrı artık her zamankinden daha önemlidir. Silah ambargosunun genişletilmesine, uluslararası silah transferlerinin ve ülkeye yasadışı silah yönlendirmesinin etkili bir şekilde izlenebilmesi ve önlenmesi için yeterli kaynak sağlanması gerekmektedir. Yivsiz tüfekler, av tüfekleri, kurusıkı tabancalar ve bağlı mühimmatın çatışmalara yayılmasıyla mücadele etmek için ambargo, mümkün olan en geniş kapsamda silahı içermelidir.

BM Güvenlik Konseyi'nin silah ambargosunun tüm Sudan'ı kapsayacak şekilde genişletilip genişletilmediğinden bağımsız olarak, tüm devletler ve şirketler Sudan'a tüm silah ve mühimmat tedarikini derhal durdurmalıdır. Bu, bağlı teknolojiler, parça ve bileşenler, teknik destek, eğitim, mali veya diğer türde destek dahil, doğrudan veya dolaylı silah ve askeri malzeme tedariki, satışı veya transferini içerir. Devletler aynı zamanda sivillere pazarlanan ancak Uluslararası Af Örgütü'nün çatışmanın taraflarının eline geçtiğini defalarca belgelediği ateşli silahların Sudan'a transferini de açıkça yasaklamalıdır.

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR

SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

Sırbistan (Aralık 2014'ten bu yana) ve Çin (Ekim 2020'den bu yana) gibi Silah Ticareti Anlaşması'na taraf olan devletler, izin verme aşamasında silah veya parçaların soykırım, insanlığa karşı suçlar veya savaş suçlarının işlenmesinde kullanılacağı konusunda bilgi sahibi olmaları halinde, herhangi bir konvansiyonel silah transferine izin vermeme konusunda yasal yükümlülüğe sahiptir. Taraf Devletler aynı zamanda tüm konvansiyonel silah ihracatına ilişkin objektif ve ayrımcı olmayan bir değerlendirme yapmalı ve silahların uluslararası insan hakları hukukunu veya insancıl hukuku ciddi bir şekilde ihlal etmek veya bu ihlalleri kolaylaştırmak için kullanılabileceği yönünde somut risk olması halinde ihracat iznini reddetmelidir.

Uluslararası insancıl hukuka saygı gösterme ve saygıyı sağlama yükümlülüklerinin bir parçası olarak, tüm devletlerin, uluslararası insancıl hukuk ihlalleri işlenmesinde rol oynayacağı yönünde açık risk bulunan durumlarda, silahlı çatışmanın bir tarafına (devlet veya devlet dışı bir silahlı gruba) silah transfer etmesi veya özel aktörlerin silah transferine izin vermesi yasaktır. Sudan'a silah transferinde yer alan şirketler, çatışma ile yeterli bir bağlantı içinde hareket ettiklerinde uluslararası insancıl hukuk ihlallerinde rol oynayabilir ve ilgili silahların uluslararası suçlar işlenmesinde kullanılma olasılığı olduğunun bilincinde iseler bu durum şirketlere cezai sorumluluk yükleyebilir.

Şirketlerin, ciddi insan hakları ihlallerinde kullanılabilecek silahların üretimi, ihracatı, ithalatı ve satışı da dahil olmak üzere küresel operasyonları boyunca insan haklarına saygı gösterme sorumluluğuna sahip olduğu konusunda açık bir küresel fikir birliği bulunmaktadır. Devletlerin silah endüstrisini düzenleme yükümlülüğü olmasına rağmen, şirketlerin insan haklarına saygı gösterme sorumluluğu, ulusal yasa ve yönetmeliklere uyma yükümlülüklerinin ötesinde ve üzerindedir. Bu sorumluluk, şirketlerin insan hakları ihlallerine fiili veya potansiyel katılımı tespit etmek, önlemek ve azaltmak için tüm değer zincirleri boyunca insan haklarına özen yükümlülüklerini yerine getirmesini gerektirir. Çatışma bağlamlarını etkileyen ticari faaliyetler bakımından insan haklarına özen yükümlülüğü standardı daha yüksektir.

Sivillere pazarlananlar da dahil olmak üzere Sudan'a aktarılan tüm silah ve mühimmatın, çatışma taraflarınca ciddi insan hakları ihlalleri işlemekte kullanılması yönündeki ciddi risk göz önüne alındığında, şirketler bu ihlallere neden olmayı veya bunlara katkıda bulunmayı önlemek için silah tedarikindeki rollerini derhal durdurmalıdır. Bir şirket, sattığı ürünün bu tür ihlallere katkıda bulunduğunu tespit ederse, bunun sonucunda zarar gören kişilere onarım sağlamalı veya bu süreçte işbirliği yapmalıdır.

Uluslararası Af Örgütü araştırmacıları, bu silah akışlarına ilişkin araştırma yürütmek amacıyla, sevkiyat düzeyindeki iki farklı ticari veri sağlayıcısından toplanan 1.900 sevkiyat kaydını ve Darfur dahil Sudan'daki çatışmanın taraflarınca kullanımda olan yakın zamanda üretilmiş veya yakın zamanda ithal edilmiş silahları ve uzaktan algılama tekniklerini gösteren yaklaşık 2.000 fotoğraf ve videonun da aralarında bulunduğu açık kaynaklı ve dijital kanıtları analiz etti. Uluslararası Af Örgütü ayrıca veri analizini doğrulamak ve çeşitli gruplar tarafından

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR
SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

kullanılan kilit silah tedarik hatlarını anlamak için Şubat ve Mart 2024 arasında 17 bölgesel silah ve Sudan uzmanıyla görüştü.

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR
SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

METODOLOJİ

Uluslararası Af Örgütü araştırmacıları, Sudan ve Darfur'a yönelik son dönemde gerçekleşen silah akışları hakkındaki bu araştırmayı yürütmek için karma yöntem yaklaşımı uyguladı. Sırasıyla 2013-2023 ve 2020-2023 yıllarını kapsayan sevkiyat düzeyindeki ticari veriler iki ayrı veri sağlayıcıdan alındı.¹ Veriler, dünya çapında gümrük yetkilileri tarafından kullanılan standart HS 93+ kodu kapsamında ihraç edilen tüm ürünleri içermektedir. HS 93 kapsamında sınıflandırılan oğeler arasında hafif silahlar ve mühimmat (ve bunların parçaları) yer almaktadır. Uluslararası Af Örgütü, çeşitli ülkelerden Sudan'a yapılan 1.900'den fazla silah sevkiyatının ayrıntılarını elde edebildi. HS 93+ kodları tüm hafif silahları (tabancalar, tüfekler ve tek bir kişi tarafından çalıştırılabilen fırlatıcılar) ve çok çeşitli mühimmatı kapsarken savaş araçlarını ve dronları kapsamamaktadır.

Uluslararası Af Örgütü, başta X (eski adıyla Twitter), Telegram ve Facebook olmak üzere sosyal medyadan toplanan çok sayıda video ve görseli derleyip analiz ederek ticari verilerde tespit edilen silah sistemlerinin varlığını doğruladı. Fotoğraf ve videolar arasında RSF veya SAF tarafından yayınlanan kutlama görüntüleri, bilinen SAF veya RSF görevlilerinin sosyal medyada yayınlanan içerikleri ve propaganda videoları vb. yer almaktadır. Dünya genelinde çatışma ve krizlerden kaynaklanan potansiyel insan hakları ihlallerine ilişkin video ve fotoğrafların doğrulanması için Uluslararası Af Örgütü ile birlikte çalışan küresel bir niversiteler ağı olan Dijital Doğrulama Birimi, silah uzmanları tarafından analiz edilecek dijital içeriğin seçimine yardımcı oldu. Mümkün olduğu durumlarda dijital kanıtlar, kuruluşun dijital araştırma ekibi olan Kanıt İnceleme Laboratuvarı tarafından doğrulandı.

Buna ek olarak, Şubat ve Mart 2024 arasında Uluslararası Af Örgütü, aralarında sekiz güvenlik, silah ve Sudan uzmanının ve yerel Arapça lehçelerini bilen, ayrıca Sudan ve Darfur'a silah transferleri hakkında bilgisi olan dokuz Sudanlı gazeteci ve aktivistin de bulunduğu 17 kişiyle görüştü. Görüşmelerden bazıları Nairobi ve Kampala'da yüz yüze yapıldı, bazıları ise uzaktan gerçekleştirildi.

¹ Bu alışma için Export Genius ve Market Inside veri platformları kullanıldı.

Bu kaynakların sağladığı bilgiler, uzaktan algılama teknikleri de dahil olmak üzere daha hedef odaklı açık kaynaklı veri toplamayla desteklendi.

Sudan'daki güvenlik durumu nedeniyle Uluslararası Af Örgütü araştırmacılarının bu brifing için ülke içinde araştırma yapması mümkün olmadı. Sevkiyat düzeyindeki veriler, Sudan'ın ticaretine ilişkin nadir ve bazen nispeten ayrıntılı bir fikir sağlarken, aynı zamanda önemli bir örneklem yanlılığı taşımaktadır. Sudan'ın kendisi gümrük verilerini yayınlamadığından, ülkenin sevkiyat düzeyindeki ticari verileri, verileri yayınlayan ticaret ortaklarından (“ayna veriler”) yapılan ihracatları bir araya getiriyor. Ancak Sudan'a silah ve teçhizat transfer ettiği bilinen birçok ülke, bu transferlere ilişkin gümrük verilerini yayınlamıyor. Ayrıca sevkiyat düzeyindeki ticari veriler yalnızca Türkiye, Rusya ve Hindistan'ın Sudan'a yaptığı *doğrudan* ihracatları kapsıyor; ancak diğer birçok ülkenin hem RSF'ye hem de SAF'a üçüncü taraflar aracılığıyla tedarik sağladığı görüldü. Bu gizli transferler sevkiyat düzeyindeki ticari verilerde görünmemektedir.

Sudan, çoğunlukla yabancı hafif silahların kopyalarını üreten nispeten güçlü bir savunma sanayisine sahiptir. Orijinal ile yerel kopyaları arasındaki farklar çok güç algılandığından bu durum, uzaktan toplanan dijital deliller kullanılarak yabancı ve yerel olarak üretilmiş silahlar arasında ayırım yapmayı zorlaştırmaktadır. Hafif silahlar Sudan'da onlarca yıldır geniş çapta dolaşımında olduğundan, eski sistemler ile yeni yabancı tedarikler arasında ayırım yapmak da çok zordur. Bu metodolojik sınırların her ikisi de, Uluslararası Af Örgütü'nün Sudan veya Darfur'a yakın zamanda transfer edildiğini tespit edebileceği silahların sayısına önemli kısıtlamalar getiriyor. Bu kısıtlılıklar aynı zamanda ihracatçı ülkeden Sudan'a kadar kesin gözetim zincirlerinin ve silahların Sudan içindeki hareketinin izini sürmeyi de zorlaştırıyor.

Bu raporda adı geçen tüm şirketlere ve aktörlere, bu raporun yayınlanmasından önce bulgularımız sunuldu ve kendilerine yanıt verme ve ek bilgi sağlama fırsatı tanındı. Uluslararası Af Örgütü tarafından iletişime geçilen 27 şirket ve aktör arasından, Shell Special Vehicles, The Armored Group, Sarsılmaz ve Wail Shams Trading yorum yaparak yanıt verdiler. Yanıtların ayrıntıları raporun ilgili bölümlerine dahil edilmiştir.² Yanıtlar bu raporun eklerinde bulunabilir.

² Uluslararası Af Örgütü tarafından iletişime geçilen 25 şirketten, Shell Special Vehicles, The Armored Group, Sarsılmaz ve Wail Shams Trading yorum yaparak yanıt verdiler.

1. ARKA PLAN

Nisan 2023'te Sudan'da SAF ile RSF paramiliter güçleri arasında yoğun çatışmalar patlak verdi.³ Sonraki 15 ay boyunca diğer silahlı gruplar ve aktörler de SAF veya RSF'nin yanında yer alarak çatışmalara katıldı.⁴ Çatışmalar, diğer konuların yanı sıra yeni bir geçiş hükümeti için yapılan müzakerelerin bir parçası olarak teklif edilen güvenlik gücü reformları konusunda iki grup arasında aylarca süren gerginliklerin ardından başladı.⁵

ÇATIŞMANIN SİVİLLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Başlangıçta başkent Hartum'da başlayan çatışmalar, hızla Darfur, Kuzey Kordofan ve daha sonra Cezire eyaleti dahil olmak üzere Sudan'ın diğer bölgelerine yayıldı.⁶ Çatışma sivillerin büyük acılar çekmesine ve geniş ölçekli yıkıma yol açtı.⁷ Nisan 2023'ten bu yana ülke çapında 16.550'den fazla kişi öldürüldü.⁸ Uluslararası Af Örgütü hem gelişigüzel saldırılarda hem de sivillere yönelik doğrudan saldırılardaki sivil kayıpları belgeledi.⁹ Çatışmanın taraflarının işlediği ihlallerden bazıları savaş suçu kapsamına girmektedir. Çoğunlukla geniş alan etkili patlayıcı silahlar kullanan SAF ve RSF üyelerinin yoğun nüfuslu sivil mahallelerde sık sık ve gelişigüzel saldırılar düzenlemesi nedeniyle pek çok sivil çapraz ateş altında kaldı.¹⁰ Sonuç olarak insanlar evlerinin içinde ya da çaresizce yiyecek ve diğer ihtiyaç malzemelerini ararken öldürüldü. Diğerleri şiddetten kaçarken ve sığındıkları yerlerde öldürüldü ve yaralandı.¹¹

³ Uluslararası Af Örgütü, "Ölüm Evimize Kadar Geldi: Sudan'da Savaş Suçları ve Sivillerin İzdırabı", 2 Ağustos 2023, <https://www.amnesty.org.tr/icerik/sudan-kasitli-ve-gelisiguzel-saldirilar-da-siviller-olduruldu-savas-suclari-artiyor>

⁴ Sudan Tribune, "SLM-Minawi Sudan'ın RSF'ye karşı verdiği mücadeleye katılıyor", 24 Mart 2024, <https://sudantribune.com/article283695/>

⁵ Uluslararası Kriz Grubu, "Sudan'ın Tam Anlamıyla Bir İç Savaşa Sürüklenmesini Durdurmak", 20 Nisan 2023, crisisgroup.org/africa/horn-of-africa/sudan/stopping-sudans-descent-full-blown-civil-war; New Lines Magazine, "Sudan'da Rakip Güçler İçin Ölümcül Bir Hesaplaşma", 17 Nisan 2023, newlinesmag.com/reportage/in-sudan-a-deadly-reckoning-for-rival-forces/

⁶ Uluslararası Af Örgütü, "Sudan: Çatışmalar Wad Medeni'ye kadar uzanırken siviller için yeni korkular ortaya çıktı", 19 Aralık 2023, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/12/sudan-fresh-fears-for-civilians-as-fighting-extends-to-wad-madani/>

⁷ Uluslararası Af Örgütü, "Ölüm Evimize Kadar Geldi: Sudan'da Savaş Suçları ve Sivillerin İzdırabı", 2 Ağustos 2023, <https://www.amnesty.org.tr/icerik/sudan-kasitli-ve-gelisiguzel-saldirilar-da-siviller-olduruldu-savas-suclari-artiyor>

⁸ ACLED, Nisan 2024 güncellemesi, <https://acleddata.com/2024/04/14/sudan-situation-update-april-2024-one-year-of-war-in-sudan/>

⁹ Uluslararası Af Örgütü, "Ölüm Evimize Kadar Geldi: Sudan'da Savaş Suçları ve Sivillerin İzdırabı", 2 Ağustos 2023, <https://www.amnesty.org.tr/icerik/sudan-kasitli-ve-gelisiguzel-saldirilar-da-siviller-olduruldu-savas-suclari-artiyor>

¹⁰ Uluslararası Af Örgütü, "Ölüm Evimize Kadar Geldi: Sudan'da Savaş Suçları ve Sivillerin İzdırabı", 2 Ağustos 2023, <https://www.amnesty.org.tr/icerik/sudan-kasitli-ve-gelisiguzel-saldirilar-da-siviller-olduruldu-savas-suclari-artiyor>

¹¹ Uluslararası Af Örgütü, "Ölüm Evimize Kadar Geldi: Sudan'da Savaş Suçları ve Sivillerin İzdırabı", 2 Ağustos 2023, <https://www.amnesty.org.tr/icerik/sudan-kasitli-ve-gelisiguzel-saldirilar-da-siviller-olduruldu-savas-suclari-artiyor>

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR

SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

Kriz aynı zamanda çok sayıda sivilin yerinden edilmesine de yol açtı. BM'ye göre Nisan 2023'ten bu yana 9 milyondan fazla insan ülke içinde yerinden edildi ve bunun sonucunda Sudan dünyadaki en büyük yerinden edilme krizinin yaşandığı ülke haline geldi.¹² Yerinden edilenler arasında diğer ülkelerden, özellikle Etiyopya, Eritre ve Güney Sudan'dan gelen ve Sudan'a sığınan mülteciler de var.¹³ Ayrıca yaklaşık 1,8 milyon kişi de komşu Orta Afrika Cumhuriyeti, Çad, Mısır, Etiyopya ve Güney Sudan'a kaçtı ve bu ülkelerde son derece zor koşullarda yaşıyorlar.¹⁴

İnsani yardım kuruluşları, Sudan'daki savaşın ülkeyi kıtlığa ve feci bir can kaybına sürüklediği, çocukların bilhassa etkilendiği konusunda uyarıyor.¹⁵ Sudan'daki Beslenme Çalışma Grubu (Nutrition Cluster) tarafından yayınlanan en son verilere göre, Sudan'da 2,9 milyondan fazla çocuk yetersiz besleniyor ve beş yaşın altındaki ilave 729.000 çocuk, aşırı açlığın en tehlikeli ve ölümcül biçimi olan ciddi akut yetersiz beslenme sorunu yaşıyor. Ayrıca insani yardım kuruluşu Save the Children, önümüzdeki aylarda yaklaşık 230.000 çocuk, hamile kadın ve yeni doğum yapmış kadının açlık nedeniyle ölebileceğini tahmin ediyor.¹⁶

DARFUR'DA YAYGIN İNSAN HAKLARI HUKUKU VE İNSANCIL HUKUK İHLALLERİ

Sudan'da şiddetin yeniden tırmanması, bölgede büyük insani acılar yaşanmasına neden olan Darfur çatışmasının 20. yıldönümüne denk geldi.¹⁷ 2003 yılından bu yana Darfur'daki siviller aşırı şiddete maruz kalmaktadır.¹⁸ Silahlı isyancı grupları desteklemekle suçlanan belirli etnik gruplardan oluşan sivil nüfus, daha önce Sudan hükümeti tarafından hedef alınmıştı.¹⁹ Uluslararası Af Örgütü, savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar da dahil olmak üzere geniş çaplı ihlaller ve suistimaller de dahil olmak üzere, Darfur'da uluslararası hukuk kapsamında işlenen suçları belgeledi.²⁰

Nisan 2023'te çatışmaların yeniden başlamasından bu yana Uluslararası Af Örgütü, Darfur'da çok sayıda insan hakları ve insancıl hukuk ihlalini belgeledi. RSF ve müttefik milislerin Masalitlere ve diğer Arap olmayan topluluklara karşı etnik güdümlü saldırılar gerçekleştirerek binlerce sivil öldürdüğü ve yaraladığı ve yüz binlerce kişiyi yerinden ettiği Batı Darfur'da,

¹² Şubat 2024 itibarıyla BM İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi (UNOCHA) güncellemesi, <https://www.unocha.org/publications/report/sudan/sudan-humanitarian-update-4-february-2024>

¹³ Uluslararası Af Örgütü, "Ölüm Evimize Kadar Geldi": Sudan'da Savaş Suçları ve Sivillerin İzdirabı", 2 Ağustos 2023, <https://www.amnesty.org.tr/icerik/sudan-kasitli-ve-gelisiguzel-saldirlarda-siviller-olduruldu-savas-suclari-artiyor>

¹⁴ Şubat 2023, UNOCHA güncellemesi, <https://reports.unocha.org/en/country/sudan/>

¹⁵ UNICEF, "UNICEF İcra Direktörü Catherine Russell'in Sudan'da kıtlık riski altındaki çocuklara ilişkin açıklaması", 8 Mart 2024, <https://reliefweb.int/report/sudan/statement-unicef-executive-director-catherine-russell-children-sudan-risk-famine-enar>

¹⁶ Sudan: "Ciddi bir önlem alınmadığı takdirde yaklaşık 230.000 çocuk ve yeni annenin açlıktan ölmesi muhtemel", 13 Mart 2024, <https://www.savethechildren.net/news/sudan-nearly-230000-children-and-new-mothers-likely-die-hunger-without-critical-action-save>

¹⁷ Uluslararası Af Örgütü, "Sudan: Yeni çatışmaların tırmanması, Darfur'da sivilin 20 yıldır çektiği acıları daha da artırıyor", 24 Nisan 2023, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/04/sudan-new-conflict-escalation-exacerbates-20-years-of-suffering-for-civilians-in-darfur/>

¹⁸ Uluslararası Af Örgütü, "Sudan: Yeni çatışmaların tırmanması, Darfur'da sivilin 20 yıldır çektiği acıları daha da artırıyor", 24 Nisan 2023, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/04/sudan-new-conflict-escalation-exacerbates-20-years-of-suffering-for-civilians-in-darfur/>

¹⁹ Uluslararası Af Örgütü, "Sudan: Yeni çatışmaların tırmanması, Darfur'da sivilin 20 yıldır çektiği acıları daha da artırıyor", 24 Nisan 2023, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/04/sudan-new-conflict-escalation-exacerbates-20-years-of-suffering-for-civilians-in-darfur/>

²⁰ Uluslararası Af Örgütü, "Sudan: Barış gücünün bölgeden çekilmesi erken ve sorumsuzca bir adım olacaktır", 12 Haziran 2019, <https://www.amnesty.org.tr/icerik/sudanbaris-gucunun-bolgeden-cekilmesi-erken-ve-sorumsuzca-bir-adim-olacaktır>; Uluslararası Af Örgütü, "Yanmış Toprak, Zehirli Hava: Sudan Hükümet Güçleri Darfur'da Jebel Marra'yı Yakıp Yıkıyor" (İndeks: AFR 54/4877/2016), 29 Eylül 2016, <https://www.amnesty.org/en/documents/af/54/4877/2016/en/>; Uluslararası Af Örgütü, "Sudan: Yeni çatışmaların tırmanması, Darfur'da sivilin 20 yıldır çektiği acıları daha da artırıyor", 24 Nisan 2023, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/04/sudan-new-conflict-escalation-exacerbates-20-years-of-suffering-for-civilians-in-darfur/>

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR

SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

siviller planlı saldırılarda öldürüldü ve yaralandı.²¹ Uluslararası Af Örgütü, Batı Darfur'un Ardamata,²² El Cuneyna, Misterei ve Tendelti şehirlerimde gerçekleşen bu etnik güdümlü saldırıları belgeledi.²³ Uluslararası Af Örgütü, Güney Darfur'daki Nyala'da sivillerin ölümüne ve yaralanmasına yol açan ve sivil altyapıyı yok eden gelişigüzel saldırıları da belgeledi.²⁴ Kuzey Darfur'daki Kabkabiya'da gerçekleştirilen gelişigüzel saldırılarda insani yardım çalışanları öldürüldü ve yaralandı.²⁵ Darfur'daki kadınlar ve kız çocuklar, başta RSF ve müttefik milisler olmak üzere savaştan tarafların üyeleri tarafından tecavüz de dahil olmak üzere çatışmayla bağlantılı cinsel şiddete maruz bırakılmaya devam etti.²⁶ Çoğunlukla RSF ve müttefik milislerden oluşan savaşçılar, Darfur bölgesindeki hastaneler, insani yardım kuruluşlarının depoları ve bankalar da dahil olmak üzere evleri, işyerlerini ve kamu kurumlarını yağın olarak yağmalamaya devam etti.²⁷

YETERSİZ BÖLGESEL VE ULUSLARARASI MÜDAHALE

Bölgesel ve uluslararası müdahale ne yazık ki yetersiz kalıyor.²⁸ Kilit aktörlerin diplomatik ve diğer çabaları şu ana kadar şiddeti sona erdirmede, sivilleri korumada, yeterli insani yardım sağlamada veya faillerden hesap sormada başarısız oldu.²⁹ Geçtiğimiz yıl, aralarında Mısır, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve ABD'nin de bulunduğu, sayısı gitgide artan küresel ve bölgesel güçler, çatışmayı çözmek için bireysel ve/veya ortak süreçler başlatmış olup, bunların en önemlisi Cidde sürecidir.³⁰ Aynı zamanda, Afrika Birliği (AU),³¹ Hükümetlerarası Kalkınma Otoritesi (IGAD),³² BM ve Arap Devletleri Birliği de dahil olmak üzere çok taraflı kurumlar etkin bir biçimde müdahale etmeye çalışırken, AU ve IGAD çatışmanın çözümüne yönelik ayrı yol haritaları geliştirdi. Çoğu zaman birbirleriyle çekişen veya rekabet halinde olan bu çoklu aktörlerin, süreçlerin ve yol haritalarının tümü sınırlı bir başarıya ulaştı.³³ Buna ek olarak, insani yardım kuruluşlarının kıtlık uyarılarına rağmen Sudan'a yönelik uluslararası insani müdahale önemli ölçüde yetersiz kaynakla devam ediyor.³⁴

²¹ Uluslararası Af Örgütü, "Ölüm Evimize Kadar Geldi: Sudan'da Savaş Suçları ve Sivillerin İzdırabı", 2 Ağustos 2023, <https://www.amnesty.org.tr/icerik/sudan-kasitli-ve-gelisiguzel-saldirilarda-siviller-olduruldu-savas-suclari-artiyor>

²² Uluslararası Af Örgütü, "Sudan: Darfur'da etnik kökenli şiddetin ortasında siviller 'hayal edilemeyecek bir dehşete' maruz kalıyor", 22 Kasım 2023, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/11/sudan-civilians-suffering-unimaginable-horror-amid-ethnically-motivated-violence-in-darfur/>

²³ Uluslararası Af Örgütü, "Ölüm Evimize Kadar Geldi: Sudan'da Savaş Suçları ve Sivillerin İzdırabı", 2 Ağustos 2023, <https://www.amnesty.org.tr/icerik/sudan-kasitli-ve-gelisiguzel-saldirilarda-siviller-olduruldu-savas-suclari-artiyor>

²⁴ Uluslararası Af Örgütü, "Ölüm Evimize Kadar Geldi: Sudan'da Savaş Suçları ve Sivillerin İzdırabı", 2 Ağustos 2023, <https://www.amnesty.org.tr/icerik/sudan-kasitli-ve-gelisiguzel-saldirilarda-siviller-olduruldu-savas-suclari-artiyor>

²⁵ Uluslararası Af Örgütü, "Ölüm Evimize Kadar Geldi: Sudan'da Savaş Suçları ve Sivillerin İzdırabı", 2 Ağustos 2023, <https://www.amnesty.org.tr/icerik/sudan-kasitli-ve-gelisiguzel-saldirilarda-siviller-olduruldu-savas-suclari-artiyor>

²⁶ Uluslararası Af Örgütü, "Ölüm Evimize Kadar Geldi: Sudan'da Savaş Suçları ve Sivillerin İzdırabı", 2 Ağustos 2023, <https://www.amnesty.org.tr/icerik/sudan-kasitli-ve-gelisiguzel-saldirilarda-siviller-olduruldu-savas-suclari-artiyor>

²⁷ Uluslararası Af Örgütü, "Ölüm Evimize Kadar Geldi: Sudan'da Savaş Suçları ve Sivillerin İzdırabı", 2 Ağustos 2023, <https://www.amnesty.org.tr/icerik/sudan-kasitli-ve-gelisiguzel-saldirilarda-siviller-olduruldu-savas-suclari-artiyor>

²⁸ Uluslararası Af Örgütü, "Sudan: Çatışmaların başlamasının üzerinden bir yıl geçmesine rağmen uluslararası toplumun tepkisi ne yazık ki yetersiz kalıyor," 12 Nisan 2024, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/04/sudan-one-year-since-conflict-began-response-from-international-community-remains-woefully-inadequate/>

²⁹ Uluslararası Af Örgütü, "Sudan: Çatışmaların başlamasının üzerinden bir yıl geçmesine rağmen uluslararası toplumun tepkisi ne yazık ki yetersiz kalıyor," 12 Nisan 2024, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/04/sudan-one-year-since-conflict-began-response-from-international-community-remains-woefully-inadequate/>

³⁰ Reuters, "Cidde görüşmeleri yeniden aksadıkça Sudan'da savaştan taraflar devreye giriyor", 6 Aralık 2023, <https://www.reuters.com/world/africa/sudanese-warring-parties-dig-jeddah-talks-falter-again-2023-12-06/>

³¹ <https://au.int/en/pressreleases/20240117/au-chairperson-appoints-high-level-panel-Definition-conflict-sudan>

³² <https://igad.int/communique-of-the-42nd-extraordinary-assembly-of-igad-heads-of-state-and-government/>

³³ ISS, "Sudan, Afrika Birliği'nin insani krizlere verdiği zayıf tepkiye maruz kalıyor", 7 Eylül 2023, <https://issafrica.org/iss-today/sudan-exposes-the-weak-response-to-humanitarian-crisis>

³⁴ UNICEF, "UNICEF İcra Direktörü Catherine Russell'ın Sudan'da kıtlık riski altındaki çocuklara ilişkin açıklaması", 8 Mart 2024, <https://reliefweb.int/report/sudan/statement-unicef-executive-director-catherine-russell-children-sudan-risk-famine-enar>

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR

SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

Şubat sonuna kadar, BM'nin çağrı yaptığı miktarın yalnızca yüzde 5'i finanse edildi ve bu da çok ihtiyaç duyulan acil yardım ve hizmetlerin sağlanmasını ciddi şekilde sekteye uğrattı.³⁵

BM Güvenlik Konseyi'nin Sudan hakkında "çatışmaların derhal durdurulması" ve "tüm tarafların her türlü engeli kaldırması ve tam, hızlı, güvenli ve engelsiz insani yardım erişimini sağlaması" çağrısında bulunan bir karar çıkarması neredeyse bir yıl sürdü; ancak karara rağmen, ülke genelinde çatışmalar sivilleri korumaya yönelik hiçbir önlem alınmadan devam ediyor.³⁶

BM'İN DARFUR AMBARGOSU VE SİLAH TEDARİK HATLARI

BM Güvenlik Konseyi, 2004 yılında Darfur'daki hükümet dışı kuruluşlara silah ambargosu uyguladı.³⁷ Ambargo, ertesi yıl Darfur'daki Sudan hükümet güçlerini de içeren Encemine Ateşkes Anlaşması'nın tüm taraflarını kapsayacak şekilde güçlendirildi.³⁸ Mevcut önlemler, devletlerin (Sudan Hükümeti dahil), hükümet dışı kuruluşlara veya bireylere ve Sudan hükümetine silah ve/veya teknik destek ve eğitim satışını veya transferini önlemek için "gerekli tüm tedbirleri" almasını gerektirmektedir.³⁹ Bu önlemler yalnızca Darfur'daki beş eyalet için geçerlidir. Ambargo kapsamında Sudan'ın diğer bölgelerine silah transferine, önceki ambargo kararlarına uyumu sağlamak için gerekli son kullanıcı belgelerini sağlamaları koşuluyla izin veriliyor. Darfur'a yönelik BM Güvenlik Konseyi yaptırım rejimine ek olarak, 1994'ten beri tüm Sudan'a AB silah ambargosu uygulanıyor.⁴⁰

Uluslararası Af Örgütü ve diğer kuruluşlar, getirildiği 2004 yılından bu yana BM Güvenlik Konseyi ambargosunun hem kapsamını hem de uygulanmasını güçlü bir şekilde eleştirdiler ve BM Güvenlik Konseyi'ne hem ambargoyu tüm Sudan'ı kapsayacak şekilde genişletmesi hem de ambargonun tam olarak uygulanması için yeterli yatırımı yapması çağrısında bulundular.⁴¹ Uluslararası Af Örgütü, Darfur'daki çatışmalarla ilgili daha önceki raporlarında, Sudan'a önemli miktarda silah akışının devam ettiğini ve bunun da Darfur'a yönlendirildiğini belgelemiştir.⁴² Bazı eyaletler ve diğer aktörler, Darfur bölgesi de dahil olmak üzere savaşan taraflara silah ve mühimmat sağlayarak Sudan'daki mevcut çatışmayı körüklüyor.⁴³ Ocak

³⁵ UNOCHA güncellemesi, 23 Şubat 2024, <https://reports.unocha.org/en/country/sudan/>

³⁶ BM, "Güvenlik Konseyi Sudan'daki düşmanlıkların derhal durdurulması çağrısında bulunuyor", 8 Mart 2024, <https://news.un.org/en/story/2024/03/1147432>

³⁷ BMGK kararı 1556 (2004).

³⁸ BMGK kararı 1591 (2005).

³⁹ BMGK kararı 1591 (2005); BMGK kararı 1945 (2010).

⁴⁰ Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi, 15 Mart 1994 tarihli Konsey Kararı 94/ 165/CFSP, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31994D0165>; Ambargonun gelişimi hakkında ayrıntılı bilgi için Sudan'a yönelik AB silah ambargosuna bakınız: https://www.sipri.org/databases/embargoes/eu_arms_embargoes/sudan

⁴¹ Uluslararası Af Örgütü, "Sudan: Bazı devletler silah ve mühimmat sağlayarak Sudan'daki çatışmaları bilfiil körüklüyor", https://www.lemonde.fr/en/opinion/article/2023/09/01/sudan-some-states-are-actively-fuelling-the-conflict-by-providing-arms-and-ammunition_6118526_23.html

⁴² Uluslararası Af Örgütü, "Sudan: Darfur'da ciddi ihlallerin faillerini silahlandırmak", İndeks: AFR 54/139/2004, <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/09/afr541392004en.pdf>; Uluslararası Af Örgütü, "Sudan: Silahlar Darfur'da ciddi insan hakları ihlallerini körüklemeye devam ediyor", İndeks: AFR 54/019/2007, <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/07/afr540192007en.pdf>

⁴³ Uluslararası Af Örgütü, "Sudan: Bazı devletler silah ve mühimmat sağlayarak Sudan'daki çatışmaları bilfiil körüklüyor", 1 Eylül 2023, https://www.lemonde.fr/en/opinion/article/2023/09/01/sudan-some-states-are-actively-fuelling-the-conflict-by-providing-arms-and-ammunition_6118526_23.html

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR

SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

2024'te BM Sudan Uzmanlar Paneli, devam eden çatışmalar sırasında Darfur'a silah ve mühimmat transferinin silah ambargosunun ihlali anlamına geldiğini kaydetti.⁴⁴

Bu silahlar Sudan'a giden çok sayıda tedarik hattını takip ediyor ve bunlardan bazıları doğrudan Darfur'a tedarik sağlıyor.⁴⁵ Bağımsız araştırmacılar⁴⁶ ve medya kuruluşları⁴⁷, uçuş takibi ve uzaktan algılama verilerinin analizine dayanarak doğu Çad'daki Amdjarass havalimanını BAE'nin Darfur'a silah nakletmek için kullandığı bir yol olarak tanımladı ve bu iddia BM Uzmanlar Paneli tarafından da desteklendi.⁴⁸ Bu bulgular, Uluslararası Af Örgütü'nün gerçekleştirdiği röportajlar sırasında yerel gazeteciler ve güvenlik uzmanları tarafından da doğrulandı.⁴⁹

Mart 2024'ün sonlarında, Sudan'ın Birleşmiş Milletler Daimi Temsilcisi, BAE'yi, RSF'ye kısmen silah, zırhlı askeri araçlar, insansız hava araçları, erzak, yiyecek, mühimmat ve diğer türde askeri destek sağlamak amacıyla Sudan'a karşı bir saldırı eylemi gerçekleştirmekle suçladı.⁵⁰ Ayrıca Çad'ı, kendi topraklarının, özellikle de Amdjarass ve Abéché havalimanlarının silah ve malzeme taşımak ve yaralı RSF savaşçılarını Abu Dabi'deki Zayed Askeri Hastanesi'ne tahliye etmek için kullanılmasına izin vermekle suçladı.⁵¹ 21 Nisan 2024'te BAE, Sudan Daimi Temsilcisi'nin iddialarını reddetti.⁵²

BM Uzmanlar Paneli aynı zamanda Güney Sudan, Libya ve Orta Afrika Cumhuriyeti'nden gelen silah, araç ve yakıt tedarik hatlarını da belirledi ve bu da yine Uluslararası Af Örgütü'nün röportajlarıyla doğrulandı.⁵³ Ayrıca, basında yer alan haberlerde, İran'da üretilen insansız hava araçlarının, Sudan Limanı üzerinden Sudan Silahlı Kuvvetleri'ne tedarik edildiği belirtiliyor.⁵⁴ Medya kaynaklarında belgelendiği ve Uluslararası Af Örgütü'nün Sudanlı gazeteciler ve güvenlik uzmanlarıyla yaptığı röportajlarda⁵⁵ doğrulandığı üzere, Eritre ve Etiyopya'dan da silah akışı devam ediyor. Sudan yetkilileri Eritre sınırına yakın⁵⁶ Kassala'da kaçakçılardan düzenli olarak hafif silahlar ele geçiriyor.

⁴⁴ Bkz. Panel raporu, "Uzmanlar Panelinin Sudan'a İlişkin Nihai Raporu", 15 Ocak 2024,

<https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n24/005/64/pdf/n2400564.pdf?token=joH0UTIO0xR8mgkveV&fe=true>

⁴⁵ Bkz. Panel raporu, "Uzmanlar Panelinin Sudan'a İlişkin Nihai Raporu", 15 Ocak 2024,

<https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n24/005/64/pdf/n2400564.pdf?token=joH0UTIO0xR8mgkveV&fe=true>

⁴⁶ BAE ile Afrika arasında yeni bir gizli hava ikmali, Gerjon'un Uçuş Tespitleri, 30 Haziran 2023, <https://gerjon.substack.com/p/a-new-mystery-airlift-between-the>

⁴⁷ BAE Sudan savaşında barış görüşmelerinden bahsediyor ama gizlice bir tarafı destekliyor, The New York Times, 29 Ekim 2023,

<https://www.nytimes.com/2023/09/29/world/africa/sudan-war-united-arab-emirates-chad.html>

⁴⁸ Bkz. Panel raporu, "Uzmanlar Panelinin Sudan'a İlişkin Nihai Raporu", 15 Ocak 2024,

<https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n24/005/64/pdf/n2400564.pdf?token=joH0UTIO0xR8mgkveV&fe=true>

⁴⁹ Uluslararası Af Örgütü'nün Şubat ve Mart 2024 arasında çeşitli tarihlerde aralarında sekiz güvenlik, silah uzmanı ve dokuz Sudanlı gazeteci ve aktivistin de bulunduğu 17 kişiyle yaptığı röportaj.

⁵⁰ Sudan BM Daimi Temsilcisi'nin BM Güvenlik Konseyi Başkanı'na yazdığı 28 Mart 2024 tarihli mektup, Uluslararası Af Örgütü kayıtlarında mevcut.

⁵¹ Sudan BM Daimi Temsilcisi'nin BM Güvenlik Konseyi Başkanı'na yazdığı 28 Mart 2024 tarihli mektup, Uluslararası Af Örgütü kayıtlarında mevcut.

⁵² Bkz. BAE mektubu: <https://twitter.com/UAEMissionToUN/status/1782215597486424439/photo/1>

⁵³ Uluslararası Af Örgütü'nün Şubat ve Mart 2024 arasında çeşitli tarihlerde aralarında sekiz güvenlik, silah uzmanı ve dokuz Sudanlı gazeteci ve aktivistin de bulunduğu 17 kişiyle yaptığı röportaj.

⁵⁴ Abdelaziz, K., Hafezi, P., & Lewis, A., "Sudan iç savaşı: İran dronları ordunun kazanmasına yardımcı oluyor mu?", Reuters, 10 Nisan 2024, <https://www.reuters.com/world/middle-east/are-iranian-drones-turning-tide-sudans-civil-war-2024-04-10/>

⁵⁵ Sudan'ın Doğusunda, Savaş Şiddetlenirken Karanlık Silah Ticareti Gelişiyor, Amerika'nın Sesi, 31 Ağustos 2023, <https://www.voanews.com/a/in-sudan-s-east-murky-arms-trade-thrives-as-war-rages/7248561.html>. Uluslararası Af Örgütü'nün Şubat ve Mart 2024 arasında çeşitli tarihlerde aralarında sekiz güvenlik, silah uzmanı ve dokuz Sudanlı gazeteci ve aktivistin de bulunduğu 17 kişiyle yaptığı röportaj.

⁵⁶ X videosu, 28 Kasım 2023: https://twitter.com/war_noir/status/1729461962130546946/video/1; Telegram Videosu, 27 Kasım 2023: <https://t.me/SAFgov/690>.

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR

SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

2. DARFUR DAHİL SUDAN'DA YABANCI SİLAHLARIN KULLANILDIĞINA DAİR KANITLAR

2.1 TÜRKİYE YAPIMI SİLAHLAR

Silahların uluslararası insan hakları ve insancıl hukukun ciddi ihlalleri için kullanılabileceği yönündeki somut riske rağmen, devletler Sudan'a silah transfer etmeye devam ediyor. Uluslararası Af Örgütü'nün Kanıt İnceleme Laboratuvarı ve Dijital Doğrulama Birimi, Sudan'daki çatışmaların çeşitli taraflarınca yakın zamanda üretilen Türkiye yapımı silahların kullanıldığı çok sayıda vaka tespit edebildi. Bazı durumlarda sevkiyat düzeyindeki ticari veriler, transferlerin niteliği veya bunlara dahil olan kuruluşlar hakkında önemli ayrıntılar sunmaktadır.

2.1.1 BRG 55 “AV” TÜFEKLERİ

RSF'nin resmi X hesabında yayınladığı ve 15 Şubat 2024'te Nyala'da (Güney Darfur) çekildiği iddia edilen bir video, BRG 55 tüfeği taşıyan bir RSF askerini gösteriyor (aşağıdaki resimlere bakınız).⁵⁷ Başka bir BRG 55, RSF'nin 23 Mayıs 2024'te Al Faşir'de (Kuzey Darfur) çektiğini iddia ettiği bir videoda görülebiliyor.⁵⁸ Bu tüfeklerin Nyala'daki varlığı neredeyse kesinlikle BM Güvenlik Konseyi'nin silah ambargosunun ihlali anlamına gelmekte; ancak Uluslararası Af

⁵⁷ X videosu, 15 Şubat 2024: https://x.com/Quick_news12/status/1758176375440126263

⁵⁸ Telegram videosu, 23 Mayıs 2024: <https://t.me/RSFSudan/6328>

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR

SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

Örgütü bu ihlalden hangi kuruluşun sorumlu olduğunu değerlendirememektedir. Bu tüfekler aynı zamanda France 24 kanalının RSF'nin Facebook hesaplarından derlediği görüntülerde de görülebiliyor.⁵⁹ Çatışmaların başlamasından birkaç gün önce Hartum'daki silah ustalarının sosyal medya paylaşımları da bu tüfeklerin satış için reklamının yapıldığını gösteriyor.⁶⁰

BRG 55, BRG Defence adlı (Burgu Metal olarak da bilinmektedir) Türkiye şirketi tarafından üretilen 5,56x45 mm M4 model bir saldırı tüfeğidir.⁶¹ BRG Defence 2013 yılında kuruldu; BRG 55, şirketin ürettiği tek tüfektir ve gövde üzerindeki büyük, ayırt edici beyaz logosuyla tanınabilmektedir. BRG 55'in üretime başlama tarihi bilinmezken bu tüfekten internette ilk kez 2020 yılında bahsediliyor. Sevkiyat düzeyindeki ticari veriler, BRG Defence'in 2022 ve 2023 yıllarında bu tüfeklerden 250 tanesini Sudan'a toplam 100.000 ABD Doları karşılığında ihraç ettiğini gösteriyor.⁶² Bu tüfeklerin tümü Sudan'a, sevkiyat kayıtlarında "Osman Altigani Ali" şeklinde adı geçen tek bir ihracatçı tarafından⁶³ "av tüfekleri" etiketiyle ihraç edildi.⁶⁴

Quick_news12 tarafından X'te yayınlanan videonun, sol üst köşedeki tüfek büyütülerek düzenlenmiş ekran görüntüsü⁶⁵

⁵⁹ <https://observers.france24.com/en/africa/20230626-sudan-rsf-rapid-support-forces-loot-houses-take-hostages>. Bu görüntüler 3 Haziran 2023'ten önce yayınlanmamış olsa da Uluslararası Af Örgütü bunların nerede çekildiğini doğrulayamıyor.

⁶⁰ <https://www.facebook.com/photo/?fbid=547959324133976&set=pb.100067597397385.-2207520000>

⁶¹ <https://brgdefence.com/en/about-us/>

⁶² Sudan'ın 2019 ile 2024 yılları arasında HS 93 emtia ithalatına ilişkin ayna verilerine, Market Inside veri tabanı aracılığıyla erişildi.

⁶³ Diğer sevkiyatlarda da gönderici adı "Osman Altigane Ali For Weapons" olarak görünüyor.

⁶⁴ Sudan'ın 2019 ile 2024 yılları arasında HS 93 emtia ithalatına ilişkin ayna verilerine, Market Inside veri tabanı aracılığıyla erişildi.

⁶⁵ X videosu, 15 Şubat 2024: https://x.com/Quick_news12/status/1758176375440126263

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR

SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

BRG 55 tutucu aksamının yakından görünümü.⁶⁶

2.1.2 12GA AV TÜFEKLERİ

Dağlıoğlu Silah, Derya Arms ve Hatsan Arms gibi Türkiye’de faaliyet gösteren küçük firmaların ürettiği av tüfekleri de Darfur’da çatışmaların tüm taraflarının elinde dolaşiyor. 4 Temmuz 2023’te X’te yayınlanan⁶⁷ ve Doğu Darfur’daki El Daein şehrinde SAF savaşçılarının RSF karargahı önünde RSF’ye teslim olduğunu gösteren bir videoda, Dağlıoğlu Silah tarafından üretilen iki adet FD-63 av tüfeği görülüyor. FD-63, Tip 56-1 tarzı katlanabilir dipçiklere sahip, ayırt edici ve nispeten nadir AK model 12GA av tüfeğidir. AK model tüfekler Sudan’da son derece yaygın ve çatışmalara katılan silahlı grupların başlıca silahı; ancak bu AK model av tüfeklerinin daha uzun ve daha geniş namlu, ayırt edici namlu ucu, 90° açılı gaz bloğu ve kutu şarjörü gibi belirli ayırt edici fiziksel özellikleri bulunmaktadır. Bu yivsiz tüfeklerin görüntüleri ilk kez 2016’da internette dolaşmaya başladı; bu da üretimlerinin büyük olasılıkla o tarihte başladığını gösteriyor ve Darfur’da bulunan bu tür silahlar neredeyse kesin olarak BM Güvenlik Konseyi’nin silah ambargosunun ihlali sonucunda kullanıma giriyor.

⁶⁶ Astroclassic.pl, tarihsiz. <https://astroclassic.pl/p/karabin-samopowtarzalny-burgu-brg55-kal-556x45mm-223-rem-lufa-368-mm-z-mag-10-nabojowym/>

⁶⁷ X videosu, 24 Temmuz 2023: <https://twitter.com/bilalakib/status/1683342817467195393>

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR
SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN’IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

FD-63 varyantıyla karşılaştırıldığında videonun düzenlenmiş ekran görüntüsü (ayrıt edici özellikleri vurgulanmıştır).⁶⁸ Soldaki av tüfeği daha büyük bir şarjörle donatılmıştır.

Sevkiyat düzeyindeki ticari verilere göre, 2022 ve 2023 yıllarında Sudan'a toplam değeri 308.000 ABD Doları olan en az 650 adet FD-63 av tüfeği ihraç edildi.⁶⁹ Dağlıoğlu sevkiyat düzeyindeki ticari verilerde ihracatçı olarak görünmüyor; Dağlıoğlu'nun Sudan'a ihraç ettiği av tüfeklerinin tamamı, Sudan'ın en büyük silah ve mühimmat ihracatçılarından biri olan Erdinç Doğa Av Malzemeleri adlı firma tarafından ihraç edildi.⁷⁰ Bu av tüfeklerinin Sudan tarafındaki tek ithalatçısı, aşağıda tartışılacağı gibi Türkiye'den de çok sayıda kurusıkı silah ve mermi ithal eden Al-Bayarg For Firearms şirkettir.⁷¹ Bir diğer M-16 model 12 kalibreli platform olan Derya Silah MK-12 av tüfeği de, RSF'nin resmi hesabından yayınladığı bir videoda, grubun Batı Darfur'daki müttefiki General Taben Mahel'in birlikleri tarafından kullanılırken görüldü.⁷²

⁶⁸ Eternal Arms, tarihsiz. <https://eternalarms.com.tr/fd-63-tac-12-ga-semi-auto-shotgun/>.

⁶⁹ Sudan'ın 2019 ile 2024 yılları arasında HS 93 emtia ithalatına ilişkin ayna verilerine, Market Inside veri tabanı aracılığıyla erişildi.

⁷⁰ Sudan'ın 2019 ile 2024 yılları arasında HS 93 emtia ithalatına ilişkin ayna verilerine, Market Inside veri tabanı aracılığıyla erişildi.

⁷¹ Sudan'ın 2019 ile 2024 yılları arasında HS 93 emtia ithalatına ilişkin ayna verilerine, Market Inside veri tabanı aracılığıyla erişildi.

⁷² X videosu, 19 Nisan 2024: https://twitter.com/Quick_news12/status/1781422180296802321/video/1

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR

SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

Bu MK-12 av tüfeğinden en az 200 adet, Şubat 2023'te Derya Silah tarafından Sudan'a, El-Sayd Group adlı şirkete toplam 70.000 ABD Doları karşılığında ihraç edildi.⁷³

19 Nisan 2024'te Batı Darfur'da çekildiği belirtilen RSF videosunda Derya MK-12 varyantı.⁷⁴

Türkiye'de üretilen ve Türkiye şirketlerinin ihraç ettiği av tüfekleri Sudan'ın başka yerlerinde de görüldü. Üst düzey RSF üyesi Sufian Brema'nın görüntüleri, iddiaya göre Hartum'da Hatsan SD-12 av tüfeği taşıyan askerlerle kaydedildi.⁷⁵ Bu M16 model av tüfeği, Hatsan Arms

⁷³ Sudan'ın 2019 ile 2024 yılları arasında HS 93 emtia ithalatına ilişkin ayna verilerine, Market Inside veri tabanı aracılığıyla erişildi.

⁷⁴ X Videosu, 19 Nisan 2024: https://twitter.com/Quick_news12/status/1781422180296802321

⁷⁵ X Videosu, 19 Nisan 2024: https://twitter.com/Quick_news12/status/1781422180296802321

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR

SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

şirketi tarafından üretiliyor ve en az 50 adet SD-12 silah 2022 yılında Erdiñ Doğa Av Malzemeleri tarafından Al-Bayarg'a ihraç edildi.⁷⁶

Solda: RSF üyesi Sufian Brema'nın yardımcıları tarafından kullanılan bir Hatsan SD-12.⁷⁷ Sağda: Hatsan şirketinin resmi internet mağazasında görülen bir Hatsan SD-12.⁷⁸

2.1.3 EL BURHAN'IN KİŞİSEL GÜVENLİK EKİBİ EKİPMANI

Türkiye'nin başlıca hafif silah üreticisi ve en önemli tedarikçisi olan Sarsılmaz, lideri Abdülfettah El Burhan ve onun Darfur Valisi ve Sudan Kurtuluş Ordusu lideri Minni Minawi⁷⁹ gibi ana yardımcıları⁸⁰ ve müttefikleri de dahil olmak üzere SAF'a hafif silahlar sağlıyor.

El Burhan'ın güvenlik personeli, bazıları yakın zamanda üretilip Sudan'a ihraç edilen Türkiye yapımı modern AK model tüfeklerle donatılmış olarak çeşitli videolarda görülebiliyor. Bu kişiler, Nil Nehri Eyaleti'ndeki Şendi ziyareti sırasında Sarsılmaz'ın ürettiği SAR 15T tüfekler

⁷⁶ Sudan'ın 2019 ile 2024 yılları arasında HS 93 emtia ithalatına ilişkin ayna verilerine, Market Inside veri tabanı aracılığıyla erişildi.

⁷⁷ X videosu, 28 Ağustos 2023: https://twitter.com/Sufyan_Brema/status/1696219557545800127

⁷⁸ Hatsan mağazası, tarihsiz: <https://www.hatsanstore.com/hatsan-escort-sd-12-tactical-otomatik-av-tufegi-pmu3809>

⁷⁹ X videosu, 24 Mart 2024: <https://twitter.com/yasin123ah/status/1772025563705721117/video/1>

⁸⁰ Telegram görseli, 27 Mart 2024: <https://t.me/SAFgov/1642?single>

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR

SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

taşıyordu.⁸¹ AK'nin modernize edilmiş 7,62x39mm versiyonu olan SAR 15T, ilk kez 2022 yılında Bakü'deki ADEX fuarında Sarsılmaz tarafından tanıtıldı.⁸² Sarsılmaz, AK model tüfeklerin yanı sıra 2022 ve 2023 yıllarında Sudan'a 500'ün üzerinde M4 model tüfek ihraç etti. Bu 500 tüfekten 405'i SAR56 idi ve geri kalanı ise SAR 223T ve MPT-76H'lerden oluşuyordu.⁸³ Sarsılmaz, Uluslararası Af Örgütü'ne verdiği yanıtta, "operasyonları boyunca Evrensel İnsan Haklarına kesin ve koşulsuz olarak saygı gösterdiğini ve dikkate aldığını" ve "Sarsılmaz ürünlerinin ihracatının, bölgede süregelen kriz başlamadan önce Sudan devletinin güvenlik birimlerinin kullanımına yönelik olarak gerçekleştirildiğini" belirtti.

Türkiye merkezli daha küçük şirketler de SAF liderliğinin kişisel güvenlik ekibine tedarik sağlamaktadır. 28 Ağustos 2023'te Port Sudan'daki Flamingo üssü ziyareti sırasında, El Burhan'ın güvenlik ekibi, System Defence adlı Türkiye firmasının ürettiği R56 tüfeklerle donatılmıştı.⁸⁴ Bu tüfekler internette ilk kez 2022 yılında görüldü. Ticari verilere göre Sudan Milli Savunma Bakanlığı, System Defence'den 18 Mart 2022'de 40 adet R56 aldı. Bu silahlar, tam otomatik modda ateş edebilmelerine rağmen "diğer av veya hedef tüfekleri" olarak sınıflandırıldı ve "yarı otomatik" tüfekler şeklinde beyan edildi.⁸⁵ Bu tüfekler iki Sudan şirketine (ticaret kayıtlarında isimleri "Khalid omer attia for import and export enterprise" ve "wail shams eldin hassan trading" olarak geçiyor) ihraç edildi.⁸⁶

⁸¹ Telegram videosu, 17 Şubat 2024: <https://t.me/SAFgov/1204>

⁸² [ADEX 2022] Sarsılmaz'dan Yeni Türk AK Tüfeği, *The Firearm Blog*, 3 Eylül 2022, <https://www.thefirearmblog.com/blog/2022/09/23/adex-2022-turkish-ak-sarsilmaz/>

⁸³ Sudan'ın 2019 ile 2024 yılları arasında HS 93 emtia ithalatına ilişkin ayna verilerine, Market Inside veri tabanı aracılığıyla erişildi.

⁸⁴ Getty Images, 28 Ağustos 2023: <https://www.gettyimages.fr/detail/photo-d%27actualit%C3%A9/sudanese-army-chief-abdel-fattah-al-burhan-visits-photo-dactualit%C3%A9/1628359613>

⁸⁵ System Defence, "Size ait olanı bizimle koruyun", tarihsiz. https://www.systemdefence.com/doc/pdf/R56_KATALOG.pdf

⁸⁶ Sudan'ın 2019 ile 2024 yılları arasında HS 93 emtia ithalatına ilişkin ayna verilerine, Market Inside veri tabanı aracılığıyla erişildi.

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR

SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

Solda: El Burhan'ın güvenlik ekibinden SAR 15T tüfek taşıyan bir kişi;⁸⁷ Sağda: El Burhan'ın güvenlik ekibinden R56 tüfek taşıyan bir kişi⁸⁸

⁸⁷ Telegram videosu, 17 Şubat 2024: <https://t.me/SAFgov/1204>

⁸⁸ Getty Images, 28 Ağustos 2023: <https://www.gettyimages.com/detail/news-photo/sudanese-army-chief-abdel-fattah-al-burhan-visits-the-news-photo/1628359613>

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR

SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

3. BÜYÜK ÖLÇEKLİ BİR YÖNLENDİRME Mİ? SUDAN'IN SİLAH TEDARİKİNE İLİŞKİN TİCARET VERİLERİNDEN ÇIKARIMLAR

Uluslararası Af Örgütü, HS 93+ olarak sınıflandırılan 1.900'den fazla mal sevkiyatının kayıtlarını analiz ederek, ülkenin en önemli ithalatçılarından bazılarının yanı sıra ana yabancı ortaklarından bazılarının profilini çıkarmayı başardı. Bu analiz yalnızca Sudan'ın silah ticaretinin büyüklüğünü ortaya koymakla kalmıyor, aynı zamanda sivil kullanıma yönelik silahların büyük ölçekli olarak silahlı gruplara yönlendirilmesinin yanı sıra az öldürücü silahların geniş çapta ölümcül olanlara dönüştürülmesi olasılığı da dahil olmak üzere bazı endişe verici eğilimlere de ışık tutuyor.

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR
SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

3.1 SUDAN'IN YABANCI HAFİF SİLAH İTHALATI

Sudan'a önemli miktarlarda ihracat yapan kuruluşlar genel olarak iki kategoriye ayrılabilir: Sudan ordusu veya silah endüstrisi ile yakın bağlantıları olan şirketler ve çoğunlukla sivil pazarı hedefleyen daha küçük ihracatçılar. Yukarıda tartışıldığı gibi, mevcut çatışmada tüm taraflarca sivil kullanıma yönelik silahların kullanıldığını gösteren çok sayıda kanıt bulunmaktadır. Ticaret verilerinin dikkatli bir analizi, bazı şirketlerin mevcut çatışmanın tarafları için vekil gibi hareket ettiğini gösteriyor.

İthalat tarafında, mevcut açık kaynaklı verilere göre Sudan'a en büyük silah ithalatçısı, 2016 BM Uzmanlar Paneli raporunda Sudan Hükümeti'nin ülkeye askeri uçak ithal etmek için kullandığı paravan şirket olarak işaret edilmiş olan Marble Engineering adlı şirkettir. Ticari kayıtlara göre, şirketin yalnızca HS 93+ olarak sınıflandırılan malları Hindistan şirketi Ashoka Manufacturing'den (aşağıda ayrıntılı olarak belirtildiği üzere Sudan pazarının en büyük silah tedarikçisi) satın aldığı görülüyor ve bunların çoğu S-8 80 mm roketler için "mühimmat metal bileşenleri" olarak beyan ediliyor.⁸⁹ Bu S-8 roketleri, SAF uçaklarına veya kamyonetlere monte edilen B-8M1 roket bölmelerinden fırlatılıyor ve Hartum yakınları da dahil olmak üzere ülkenin çeşitli yerlerinde kullanılıyor.⁹⁰ Sudan'ın ikinci büyük ithalatçısı Target Multiactivities co. Ltd., 2016 ile 2018 yılları arasında yalnızca Ashoka Manufacturing'den tedarik sağladı, ancak sevkiyatların niteliği hakkında bilgi bulunmamaktadır.⁹¹ Target Multiactivities, SAF ve Sudan silah üretimi ile yapısal bağları kapsamlı bir biçimde belgelenmiş olan⁹² GIAD holdinginin bir yan kuruluşudur.⁹³ Devlet mülkiyetindeki Askeri Sanayi Kurumu'na (MIC) bağlı bir kuruluş olan Al-Shagara Sanayi Kompleksi, hem Rusya'daki hem de Türkiye'deki sivil şirketlerden büyük miktarlarda silah ithal ediyor. Sevkiyatlardan bazıları, BM Güvenlik Konseyi kararlarını veya ihracat kontrol yasalarını atlatmaya yönelik girişimlerde bulunulduğunu kuvvetle düşündürüyor.

Açık kaynaklı kayıtlara göre Sudan'ın beşinci büyük silah ithal eden kuruluşu olan Wail Shams Trading,⁹⁴ Rusya ve Türkiye'deki çeşitli firmalardan avcılık, av veya hedef tüfeği olarak etiketlenen büyük miktarlarda silah ve tüfek tedarik etmektedir. Ana tedarikçisi Kalashnikov Concern'dür ve bazı sevkiyatların değeri 500.000 ABD Dolarının üzerindedir.⁹⁵ Özellikle Wail Shams Trading, Uluslararası Af Örgütü tarafından Darfur da dahil olmak üzere Sudan'ın çatışma bölgelerinde hem SAF hem de RSF tarafından kullanıldığı tespit edilen Tigr DMR'lerin ve Saiga-MK tüfeklerinin büyük bir ithalatçısıdır. En az 2020 yılına kadar Wail Shams Trading'in genel merkezi, Sudan Ordusu'na ait elit ve ayrıcalıklı bir mekan olan Hartum'daki Askeri Subaylar Kulübü'nde bulunuyordu.⁹⁶ 2021 yılında Rusya'dan gelen ancak

⁸⁹ Sudan'ın 2014 ile 2024 yılları arasında HS 93 emtia ithalatına ilişkin ayna verilerine, Market Inside veri tabanı aracılığıyla erişildi.

⁹⁰ Sudan War Monitor, "Omdurman camisi ve evler hasar gördü; Nil'e roket saldırıları", 24 Haziran 2024, <https://sudanwarmonitor.com/p/omdurman-mosque-and-homes-damaged>

⁹¹ Sudan'ın 2014 ile 2024 yılları arasında HS 93 emtia ithalatına ilişkin ayna verilerine, Market Inside veri tabanı aracılığıyla erişildi.

⁹² GIAD Group, Target Multiactivities, tarihsiz, <https://www.giad.com/en/info/a/Topics/?aTop=930>

⁹³ Open Sanctions, Savunma Sanayii Sistemi, tarihsiz, <https://www.opensanctions.org/entities/NK-Fo4Xpg6iQzSmofVQqtNcyp/>

⁹⁴ Sudan'ın 2014 ile 2024 yılları arasında HS 93 emtia ithalatına ilişkin ayna verilerine, Market Inside veri tabanı aracılığıyla erişildi.

⁹⁵ Sudan'ın 2014 ile 2024 yılları arasında HS 93 emtia ithalatına ilişkin ayna verilerine, Market Inside veri tabanı aracılığıyla erişildi.

⁹⁶ عنوان للنشاط الثقافي والترفيهي.. انادي الضباط, Khartoum Star'dan arşivlendi, 15 Kasım 2018: <https://web.archive.org/web/20191223232627/https://khartoumstar.com/2018/11/15/%d9%86%d8%a7%d8%af%d9%8a->

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR

SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

Addis Ababa üzerinden geçen bir silah sevkiyatı Sudan gümrük idaresi tarafından Hartum havalimanında engellendi. Daha sonra Sudan Savcılığının resmi itirazlarına rağmen İçişleri Bakanlığı tarafından temize çıkarıldı.⁹⁷ Gözlemciler, Savcılığın, devrilen Cumhurbaşkanı Ömer El Beşir'e sadık güçlere potansiyel transferlerden endişe duyduğunu iddia etti.⁹⁸ Weil Shams Trading, Uluslararası Af Örgütü'ne verdiği yanıtta, Sudan'a silah ve teçhizat satışında tüm uluslararası yasa ve yönetmeliklere uyduğunu öne sürdü ve çatışmaların başlamasından sonra mağazası ve deposunun RSF tarafından soyulduğunu savunarak, ithal edilen silahların başka bölgelere yönlendirilmesinden RSF'nin sorumlu olduğunu belirtti.

Wail Shams Trading.co'nun Genel Müdürü, Mikhail Kalashnikov ile birlikte (tarih bilinmiyor).⁹⁹

%d8%a7%d9%84%d8%b6%d8%a8%d8%a7%d8%b7-%d8%b9%d9%86%d9%88%d8%a7%d9%86-
%d9%84%d9%84%d9%86%d8%b4%d8%a7%d8%b7-%d8%a7%d9%84%d8%ab%d9%82%d8%a7%d9%81%d9%8a-
%d9%88%d8%a7%d9%84/

⁹⁷ Bakanlık, Etiyopya'dan Sudan'a gönderilen silahların yasal olduğunu söyledi, *Reuters*, 6 Eylül 2021. <https://www.reuters.com/world/africa/sudan-investigating-weapons-flown-ethiopia-state-news-agency-2021-09-05/>

⁹⁸ Al Taghyeer Savcılığı, gümrük idaresini silah sevkiyatı davasında "izinsiz giriş" yapmakla suçladı, 7 Mart 2021, <https://www.altaghyeer.info/en/2021/09/07/public-prosecution-accuses-customs-of-trespassing-in-arms-shipment-case/>

⁹⁹ Wail Hassan LinkedIn Sayfası, tarihsiz. <https://www.linkedin.com/in/wail-hassan-42025848/>

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR

SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

İhracat tarafında, Ashoka Manufacturing'in yanı sıra Sudan'a en büyük ihracatçılar Kalashnikov Concern and Molot Arms'tır. İki şirket, 2019'dan bu yana Sudan'a en az 5,8 milyon ABD Doları değerinde hafif silah ihraç etti. Bu küçük silah üreticilerinin bir kısmı Rusya'nın devlete ait savunma şirketi Rostec'e aittir. Bu şirketlerin her ikisinin de sınırlı sayıda Sudanlı ortakla ticaret yaptığı ve çoğunlukla "av, avcılık veya hedef tüfekleri" ile ilgili belirli HS kodları kapsamında ateşli silahlar ihraç ettiği görülüyor. Bu "av veya hedef tüfeklerinin" hem RSF hem de SAF tarafından çatışma ortamlarında sıklıkla kullanıldığı görülüyor.

Türkiye'nin Sudan'a ihracatı, çoğunlukla tabancalar, avlanma için tasarlanmış 12 kalibre av tüfekleri ve sözde kurusıkı silahlar üreten küçük savunma şirketleri olmak üzere çok daha geniş bir tedarikçi çeşitliliğiyle gerçekleştiriliyor.

3.1.1. KURUSIKI SİLAHLAR VE MERMİLER

Sevkiyat düzeyindeki ticari veriler, Türkiye'nin Sudan'a çok büyük miktarlarda kurusıkı silah ve mühimmat ihraç ettiğini ortaya koyuyor.¹⁰⁰ Ticaretin büyüklüğünden dolayı, Sahel bölgesinin başka yerlerinde de benzer durumlar ortaya çıktı ve büyük miktarlarda ithal edilen belirli az öldürücü silah modelleri Sudan'da toplu halde öldürücü hafif silahlara dönüştürülüyor.

TÜRKİYE YAPIMI SİLAH VE MÜHİMMATIN ÖLDÜRÜCÜ SİLAHLARA DÖNÜŞTÜRÜLMESİ

"Kurusıkı silah" terimi genellikle, öldürücü silahların tipik parlamasını ve sesini üreten, ancak mermi ateşlemeyen, az öldürücü ateşli silahlar (genellikle tabancalar) için kullanılmaktadır. Öldürmek için tasarlanmış öldürücü silahların aksine kurusıkı silahlar öncelikle nefsi müdafaa için tasarlanmıştır ancak normal koşullarda yaralanmaya neden olmaz.¹⁰¹ Bu kurusıkı silahlar yaralama veya öldürme amacı taşımadığı için çok kolay temin edilebilmektedir.

Kurusıkı silahların öldürücü silahlara dönüştürülmesi yeni bir olgu olmasa da, özellikle Avrupa'nın büyük bölümünde olduğu gibi sıkı silah kontrolü düzenlemelerinin olduğu yargı bölgelerinde, oluşturduğu güvenlik riskine ilişkin farkındalığın artması nedeniyle son on yılda

¹⁰⁰ Anlaşılabilirlik açısından, bu raporda "kurusıkı", "sesli" ve "travma" silahları toplu olarak "kurusıkı silahlar" olarak anılacaktır.

¹⁰¹ Kurusıkı silahlar yine de yakın veya sert temas mesafesinde ciddi yaralanma veya ölüme neden olabilir. Pircher, Rebecca, Markus Große Perdekamp, Annette Thierauf-Emberger, Lena Kramer, Stefan Pollak ve Dorothee Geisenberger, "Kurusıkı Tabancalardan Yapılan Yakın Atışlarda Yara Morfolojisi: Kompozit Modeller Üzerine Bir Araştırma", *International Journal of Legal Medicine* 131, No. 5 (Eylül 2017): s. 1333-39. <https://doi.org/10.1007/s00414-017-1650-2>.

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR

SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

giderek daha fazla incelenmektedir. Türkiye yapımı kurusıkı silahlar halihazırda Avrupa'da en yaygın dönüştürülmüş ateşli silah kaynağı olarak bilinmektedir.¹⁰²

Kurusıkı silahların temin edilmesi genellikle kolaydır, mevcut öldürücü tabanca modellerine çok benzerler ancak bunlardan çok daha ucuza, çoğu zaman 50 ABD Dolarının altında bir fiyata satılmaktadırlar. Afrika Boynuzu bölgesinde, Türkiye yapımı kurusıkı silahlar dönüştürüldükten sonra ise çok daha yüksek bir fiyata, 200 ABD Dolarına kadar satılabiliyor.¹⁰³ Türkiye polisinin ele geçirdiği dönüştürülmüş ateşli silahların tespitine dayanan araştırma makalelerine göre, kurusıkı silahların dönüştürülmesinin iki temel yolu var:¹⁰⁴

Bunlardan biri, kurusıkı silahın (mevcut namluyu kaplayarak ya da tamamen değiştirerek) yeniden namlulanmasıdır, bu da uyarlanmış aletler gerektirir; diğeri ise mermi yolunu açmak için namluda bulunan emniyet mandalının/kilidinin çıkarılması ya da kırılmasıdır.¹⁰⁵

Çoğu durumda, yeniden namlulanan dönüştürülmüş tabancalar yeni namlunun artan basınca dayanması sayesinde standart öldürücü mühimmatla doldurulabilirken, ikinci teknik kullanılarak dönüştürülen kurusıkı silahlar yalnızca dönüştürülmüş kurusıkı mermilerle doldurulabilir. Yine çeşitli teknikler kullanılabilir; en yaygın olanlardan biri, aşağıdaki resimlerde gösterildiği gibi, plastik tamponun çıkarılması ve mermi olarak metal bir kürenin, çoğunlukla da saçma mermisinin eklenmesidir.

Solda: Değiştirilmemiş boş bir mermi; Sağda: Metal kürenin eklenmesiyle dönüştürülen boş bir mermi.¹⁰⁶

¹⁰² Nicolas Florquin ve Benjamin King, Yasaldan Öldürücüye: Avrupa'da Dönüştürülmüş Ateşli Silahlar, 2018, <https://www.smallarmssurvey.org/resource/legal-lethal-converted-firearms-europe>.

¹⁰³ Somali ve Eritre İzleme Grubu, 2017,

<https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n17/302/02/pdf/n1730202.pdf?token=lbqiovWdGmDK89i5WW&fe=true>

¹⁰⁴ Ögünç, Gökhan İ., M. Tahir Özer, Kağan Coşkun, et Ali İhsan Uzar. 2009. "Modifiye kurusıkı mühimmat yaralanmaları". *Forensic Science International* 193(1): 112-17, [10.1016/j.forsciint.2009.09.021](https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2009.09.021).

¹⁰⁵ Ögünç, Gökhan İ., M. Tahir Özer, Kağan Coşkun, et Ali İhsan Uzar. 2009. "Modifiye kurusıkı mühimmat yaralanmaları". *Forensic Science International* 193(1): 112-17, [10.1016/j.forsciint.2009.09.021](https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2009.09.021).

¹⁰⁶ Sarıbey ve Tarımcı, "2006'da Türkiye'de Kurusıkı Tabancaların Modifikasyon Yöntemleri", *Journal of Forensic Sciences*, 2009, Wiley Online Library, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1556-4029.2009.01012.x> (Erişim: 2 Mayıs 2024).

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR

SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

Kurusıkı silahlar, mermi içermeyen veya her zaman ihracat lisansı gerektirmeyen kauçuk mermiler veya göz yaşartıcı gaz kapsülleri fırlatan özel mühimmatla doldurulmalıdır. Bu da bu silahların Sahel ve Kuzey Afrika bölgesindeki birçok ülkede yaygın olarak bulunmasının nedenlerinden biridir.¹⁰⁷

Sevkiyat düzeyindeki ticari verilere dayanan ihtiyatlı hesaplamalar, 2020 ile 2023 yılları arasında sınırlı sayıda Türkiye şirketi tarafından Sudan'a en az 239.309 kurusıkı silahın ihraç edildiğini gösteriyor.¹⁰⁸ Ayrıca, Sudan'da kayıtlı kuruluşlar tarafından yaklaşık 26 milyon kurusıkı mermi ithal edildi.¹⁰⁹ Bu kuruluşlar arasında Sudan'ın devlete ait savunma şirketi Askeri Sanayi Kurumu'nun bir iştiraki olan Al-Shagara Sanayi Kompleksi de yer alıyor. Al-Shagara, 2019-2023 yılları arasında Türkiye'den en az 2.400 kurusıkı silahın yanı sıra 200.000 kurusıkı mühimmat ithal etti.¹¹⁰ Hartum'da zırh üreticisi olan Al-Bayarg tek başına, 2020 ile 2023 yılları arasında en az 5,1 milyon kurusıkı mermi ithal etti.¹¹¹ Hartum'daki Al-Bayarg mağazasının sosyal medya profillerinde bazı kurusıkı silah türlerinin satış ilanları görülse de, çatışma ortamında hiçbir faydası olmayan ürünler için oldukça sınırlı bir pazar olan kurusıkı silah ve mühimmat ithalatının bu denli büyük olması, daha yakından incelenmeyi gerektiriyor.¹¹²

Bu büyük ithalatların münhasır olmayan iki temel açıklaması var: Toplu dönüştürme ve/veya sevkiyatların yanlış beyan edilmesi. Askeri Sanayi Kurumu'na bağlı şirketlerin tabanca dahil hafif silahlar üretme konusunda kanıtlanmış bir kapasitesi varken, Türkiye'den az öldürücü silah ithal edilmesi ve bunların yeniden namlulanması, daha hızlı ve daha ucuz üretime olanak sağlayacaktır. Mühimmat konusuna gelince, dönüştürülen mühimmat düşük hedef hassasiyeti ve güvenilmezliği nedeniyle askeri kullanıma uygun olmadığı için durumun böyle olması pek mümkün değil. Uluslararası Af Örgütü, Sudan'a yapılan bu büyük miktarda kurusıkı mermi sevkiyatının somut kullanımına ilişkin daha fazla araştırma ve daha yakından inceleme yapılması çağrısında bulunuyor.

Türkiye'den ithal edilen kurusıkı silah ve kurusıkı mermilerin belirli modellerinin birçoğunun, Kuzey Afrika ve Sahel ülkelerinde kaçakçılık geçmişi bulunmaktadır.¹¹³ Merkezi İstanbul'da bulunan ve şu anda Sudan'ın en büyük kurusıkı mermi tedarikçisi olan Özkursan firması,¹¹⁴ Libya sivil pazarına 2.500 kurusıkı silah ve 500.000 kurusıkı mermi ihraç etmeye çalışarak,

¹⁰⁷ Savannah De Tessières, "Sahel çatışmalarının kritik anlarında: Nijer'de güvensizlik, terörizm ve silah kaçakçılığı", 2018, <https://www.smallarmssurvey.org/sites/default/files/resources/SAS-SANA-Report-Niger.pdf>; s.46

¹⁰⁸ Sudan'ın 2014 ile 2024 yılları arasında HS 93 emtia ithalatına ilişkin ayna verilerine, Market Inside veri tabanı aracılığıyla erişildi.

¹⁰⁹ Sudan'ın 2014 ile 2024 yılları arasında HS 93 emtia ithalatına ilişkin ayna verilerine, Market Inside veri tabanı aracılığıyla erişildi.

¹¹⁰ Sudan'ın 2014 ile 2024 yılları arasında HS 93 emtia ithalatına ilişkin ayna verilerine, Market Inside veri tabanı aracılığıyla erişildi.

¹¹¹ Şirket, sevkiyat düzeyindeki ticari verilerde "Amin Abdelrahman Khalafalla Albayarg For Firearms", "Albayarg For Firearms" ve diğer isimlerle yer alıyor. Sudan'ın 2019 ile 2024 yılları arasında HS 93 emtia ithalatına ilişkin ayna verilerine, Market Inside veri tabanı aracılığıyla erişildi.

¹¹² Armament Research Services (ARES), "ARES 12. Araştırma Raporunu Yayımladı: Dijital Pazar (Çevrimiçi Silah Ticareti, Suriye)", 2022, <https://armamentresearch.com/ares-releases-research-report-12-digital-bazaar-online-arms-trade-syria/>; Facebook, 29 Haziran 2020, <https://www.facebook.com/112585397105226/photos/pb.100064023516146.-2207520000/147243010306131/?type=3> (Erişim tarihi: 2 Mayıs 2024).

¹¹³ Savannah De Tessières, "Sahel çatışmalarının kritik anlarında: Nijer'de güvensizlik, terörizm ve silah kaçakçılığı", 2018, <https://www.smallarmssurvey.org/sites/default/files/resources/SAS-SANA-Report-Niger.pdf>

¹¹⁴ Sudan'ın 2014 ile 2024 yılları arasında HS 93 emtia ithalatına ilişkin ayna verilerine, Market Inside veri tabanı aracılığıyla erişildi.

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR

SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

BM'nin Libya yaptırımlarına ilişkin bir yaptırım ihlali davasında zaten dikkat çekmişti.¹¹⁵ Ekol markası altında Sudan'a çok sayıda kurusıkı silah ihraç eden bir diğer şirket olan Voltran da, BM Somali ve Eritre İzleme Grubu tarafından, 2017 yılında, iddiaya göre Sudan'a *gönderilmek üzere* Eritre'nin Massawa limanına indirilen kurusıkı silahlardan oluşan büyük bir sevkiyatın tedarikçisi olarak tanımlandı.¹¹⁶ Çok sayıda araştırmacı gazetecilik haberi, Voltran ürünlerinin Libya'daki silah kaçakçıları tarafından hâlâ yüksek talep gördüğüne dikkat çekiyor.¹¹⁷ Sudan'a en çok ihraç edilen Türkiye yapımı kurusıkı silahlarının büyük bir kısmı (örneğin, Voltran tarafından üretilen Ekol tabancalar, Atak Arms tarafından üretilen Zoraki tabancalar veya Retay ürünleri¹¹⁸), Avrupa'da ele geçirilen en yaygın dönüştürülmüş ateşli silahlar arasındadır.¹¹⁹ Bunun nedeni, düşük fiyatları ve eğitim videolarının belli başlı sosyal medya platformlarında yaygın olarak bulunması sayesinde kolay dönüştürülebilir olmalarıdır. Al-Shagara Sanayi Kompleksi tarafından ithal edilen belirli modellerden bazıları, özellikle Retay 84FS¹²⁰ ve Retay Mod 92, dönüştürülüp karaborsada satıldıktan sonra çeşitli ülkelerdeki kolluk kuvvetleri tarafından ele geçirildi.¹²¹

¹¹⁵ Libya'ya ilişkin 1973 (2011) sayılı karar uyarınca oluşturulan Uzmanlar Panelinin nihai raporu, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n14/240/00/pdf/n1424000.pdf?token=oQe2dNZwGsOBamYfvz&fe=true>. Raporda adı geçen sevkiyatın alıcısı Özkursan Otomotiv ve Metal Makina iken, Sudan ticaret verilerinde görünen ihracatçı ise Özkursan Mühimmat ve Makina sanayi anonim şirkettir. Her ikisi de aynı kuruluşur ve İstanbul'da aynı adresi paylaşmaktadırlar.

¹¹⁶ Güvenlik Konseyi'nin 2317 (2016) sayılı kararı uyarınca Somali ve Eritre İzleme Grubunun Raporu: Eritre, https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/i65BF99B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9/s_2017_925.pdf

¹¹⁷ Nordic Monitor, "BM'nin Libya'ya yönelik silah yaptırımlarını ihlal eden Türk firması, ifşa edildikten sonra imaj yeniledi", 6 Mart 2021, <https://nordicmonitor.com/2021/03/turkish-firm-that-violated-un-arms-sanctions-on-libya-got-a-facelift-after-expose/>.

¹¹⁸ "Police Professional I GMP, Kurusıkı Ateşleyen Tabancaların Yasadışı Olarak Ölümcül Silahlara Dönüştürülmesinin 'Büyüyen Bir Endişe' Olduğunu Açıkladı", 2 Aralık 2021, <https://policeprofessional.com/news/illegal-conversion-of-blank-firing-pistols-into-lethal-guns-a-growing-concern-says-gmp/>;

"Polis, Kurusıkı Ateşleyen Yasal Tabancaların Ölümcül Silahlara Dönüştürüldüğü Uyarısında Bulundu", 5 Mayıs 2021, [Bracknell News](https://www.bracknellnews.co.uk/news/national/19280286.legal-blank-firing-pistols-converted-deadly-weapons-police-warn/),

¹¹⁹ Nicolas Florquin ve Benjamin King, Yasaldan Öldürücüye: Avrupa'da Dönüştürülmüş Ateşli Silahlar, 2018, <https://www.smallarmssurvey.org/resource/legal-lethal-converted-firearms-europe>.

¹²⁰ X paylaşımı, Ulusal Suçla Mücadele Teşkilatı (NCA), 19 Mayıs 2022: https://x.com/NCA_UK/status/1527282115615653890

¹²¹ Militant Wire, "Türk Karaborsasındaki Silahlar", 18 Kasım 2022, <https://www.militantwire.com/p/weapons-of-the-turkish-black-market>

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR

SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

Birleşik Krallık kolluk kuvvetleri tarafından ele geçirilen dönüştürülmüş bir Retay 84FS.¹²²

SİVİL KULLANIMA YÖNELİK SİLAHLAR TOPLU HALDE Mİ YÖNLENDİRİLDİ?

Uluslararası Af Örgütü tarafından analiz edilen sevkiyat düzeyindeki ticaret verileri, çok sayıda sevkiyatın "av", "sivil", "hedef" veya "avcılık" silahları olarak etiketlendiğini ortaya koyuyor ve bu da bunların pazara gönderildiğini gösteriyor.¹²³ Bu "sivil" silahların savaş alanına yönlendirildiğine dair çok sayıda kanıtın yanı sıra, bu sevkiyatlardan bazılarının dikkatli analizi, ihracat kontrol düzenlemelerini atlatmayı amaçlayan yönlendirme tekniklerini güçlü bir şekilde ortaya koyuyor.

"Sivil", "avcılık" veya "av tüfeği" gibi geniş kategoriler, çeşitli silah ve kalibre türlerini içerebilir, ancak en azından Türkiye ihracatı söz konusu olduğunda, bunlar çoğunlukla, Türkiye'nin resmi kontrollü silah listesi dışında bırakılan yivsiz 12GA av tüfekleri ile ilgilidir.¹²⁴ Mevcut açık kaynaklı ticari veriler (2014-2023), özel GTİP Kodu 93033000000 kapsamında kategorize edilen ve "diğer av, avcılık veya hedef tüfeklerini" kapsayan yalnızca 21 farklı sevkiyatı içermektedir. 16.254 adet tüfek ve av tüfeğini kapsayan 75 sevkiyatın

¹²² X paylaşımı, 19 Mayıs 2022: https://x.com/NCA_UK/status/1527282115615653890

¹²³ Sudan'ın 2014 ile 2024 yılları arasında HS 93 emtia ithalatına ilişkin ayna verilerine, Export Genius veri tabanı aracılığıyla erişildi.

¹²⁴ Duman Hukuk Bürosu, 5201 ve 2502 Sayılı Kanuna İlişkin Memorandum Hakkında Hukuk Raporu, Tarihsiz. https://www.duman-law.com/content_articles/Memorandum-re-Law-No-5201-and-Law-No-5202.pdf. Çatışma Kaynaklı Silahlanma Araştırması uzmanlarıyla çevrimiçi röportaj, 21 Mart 2024.

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR

SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

ürün açıklamasında "av" kelimesi yer alıyor ve bu "av" tüfekleri sıklıkla RSF'nin, SAF'ın veya bunların vekil ve müttefik ağlarının eline geçiyor. Devlete ait Al-Shagara Sanayi Kompleksi, 2020 ile 2023 yılları arasında Türkiye'den Ebru Şeymanur Özman adına kayıtlı tek bir ihracatçıdan büyük miktarlarda av tüfeği ithal etti.¹²⁵ Aynı tedarikçi ayrıca 400 kurusıkı silah ve 200.000 kurusıkı mermi de sağladı. Al-Shagara kompleksine 3.073 av tüfeği daha sağlandı; bunların 2.320'si M16 model av tüfekleri ile atım yatağından doldurulan çift namlulu av tüfeklerinden oluşuyordu. Çift namlulu pompalı tüfeklerin Batı Darfur'da RSF tarafından kullanıldığı alışılmadık bir manzara olsa da¹²⁶, yukarıda çeşitli vakalarda belgelendiği gibi diğer türdeki pompalı tüfekler ve "av tüfekleri" çatışmanın tüm taraflarınca sıklıkla kullanılıyor.

DEVLETLERİN SİLAH TRANSFERLERİYLE İLGİLİ YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Devletler, silahların kendi topraklarından diğer devletlere, özellikle de silahlı çatışmaya maruz kalan devletlere transferini denetlerken uluslararası hukuka uymak zorundadır. Silah Ticareti Anlaşması, devletlere, silah ihracatlarının ve transferlerinin uluslararası hukuk kapsamındaki suçları veya ciddi insan hakları ihlallerini gerçekleştirmek için kullanılıp kullanılmayacağını kontrol etme ve değerlendirme konusunda çeşitli görevler yüklemektedir. Çin ve Sırbistan da dahil olmak üzere tüm taraf devletlerin ve Türkiye ile BAE dahil imzacıların belirli yükümlülükleri bulunmaktadır.

Silah Ticareti Anlaşması'nın 6. Maddesi uyarınca, taraf devletlerin, başta silah ambargoları olmak üzere BM Güvenlik Konseyi'nin VII. Bölüm tedbirlerini veya bir taraf devletin mevcut ilgili anlaşmadan doğan yükümlülüklerini ihlal edecek silah, mühimmat ve parça ve bileşenlerin herhangi bir yolla transferine (yani ihracat, ithalat, transit, aktarma ve komisyonculuk) izin vermesi yasaktır. Buna ek olarak, bir devletin izin için değerlendirilen silahların soykırım, insanlığa karşı suçlar veya 1949 Cenevre Sözleşmeleri'nin ağır ihlallerinde kullanılacağını bildiği durumlarda transferler yasaktır.¹²⁷

Bir taraf devlet, bir transferin 6. Madde uyarınca yasaklanmadığını tespit ettiğinde, önerilen her silah ihracatına ilişkin 7. Maddenin gerektirdiği şekilde objektif ve ayrımcı olmayan bir değerlendirme yapmalıdır. Bu, silahların veya ilgili eşyaların uluslararası insan hakları hukukunu veya uluslararası insancıl hukuku ciddi bir şekilde ihlal etmek veya bu ihlali kolaylaştırmak için kullanılabileceği yönünde ciddi bir risk olup olmadığının değerlendirilmesini de içerir. Bu risk etkili bir şekilde giderilemiyor ve azaltılamıyorsa transfer gerçekleştirilmemelidir.¹²⁸

11. Madde uyarınca, ihracatçı bir taraf devletin, anlaşmanın 2(1) Maddesi kapsamındaki konvansiyonel silahların yönlendirilmesini önlemek için tedbirler alması gerekmektedir.

¹²⁵ Sudan'ın 2014 ile 2024 yılları arasında HS 93 emtia ithalatına ilişkin ayna verilerine, Export Genius veri tabanı aracılığıyla erişildi.

¹²⁶ https://twitter.com/Quick_news12/status/1760284314430775641

¹²⁷ Silah Ticareti Anlaşması, Madde 6, https://thearmstradetry.org/hyper-images/file/ATT_English/ATT_English.pdf?templateId=137253

¹²⁸ Silah Ticareti Anlaşması, Madde 7.

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR

SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

Konvansiyonel silahların yönlendirildiğini tespit etmesi durumunda, taraf devletin, potansiyel olarak etkilenen taraf devletleri uyarmak, yönlendirilen sevkiyatları incelemek ve soruşturma ve kanun yaptırımı yoluyla takip önlemleri almak gibi bu sorunu çözecek tedbirler alması gerekir.¹²⁹

Silah Ticareti Anlaşması'nı imzalayanlar, anlaşmanın Madde 1'de belirtilen hedefini ve amacını ihlal edecek eylemlerden kaçınmalıdır.¹³⁰ Bu, "uluslararası konvansiyonel silah ticaretinin düzenlenmesi veya düzenlenmesinin iyileştirilmesi için mümkün olan en yüksek ortak uluslararası standartların" oluşturulmasını, "uluslararası ve bölgesel barışa, güvenliğe ve istikrara katkıda bulunmak", "insanların acısını azaltmak" ve "konvansiyonel silahların uluslararası ticaretinde Taraf Devletlerin işbirliğini, şeffaflığını ve sorumlu eylemini teşvik etmek" amacıyla "konvansiyonel silahların yasadışı ticaretini ortadan kaldırmayı ve bunların yönlendirilmesini önlemeyi" içermektedir.¹³¹

Uluslararası insancıl hukuka saygı gösterme ve saygıyı sağlama yükümlülüklerinin bir parçası olarak, tüm devletlerin, uluslararası insancıl hukuk ihlallerinin işlenmesinde rol oynayacağına dair açık bir riskin olduğu durumlarda, silahlı çatışmaların bir tarafına (ister devlet ister devlet dışı bir silahlı grup olsun) silah transfer etmesi veya özel aktörlerin silah transferine izin vermesi yasaktır. Cenevre Sözleşmeleri'nin Ortak 1. Maddesi, tüm devletlerin "bu Sözleşmeye her koşulda saygı göstermeyi ve saygı gösterilmesini sağlamayı taahhüt etmelerini" gerektirmektedir.¹³² Uluslararası Kızıl Haç Komitesi'nin (ICRC) 1. Madde hakkındaki yorumuna göre bu, devletlerin "gerçeklere veya geçmiş kalıplara ilişkin bilgilere dayalı olarak, bu tür silahların Sözleşmeleri ihlal etmek için kullanılacağına dair bir beklenti varsa, silahları transfer etmekten kaçınmalarını" gerektirir."¹³³ Uluslararası insancıl hukuk yalnızca devletleri değil, aynı zamanda silahlı grupları ve faaliyetleri silahlı çatışmalarla bağlantılı olan şirketler de dahil olmak üzere özel aktörleri de bağlar.¹³⁴ Bu nedenle, silahların Sudan'a transferinde yer alan şirketler de uluslararası insancıl hukuk ihlallerinde sorumluluk taşıyabilir; bu sevkiyatlar, söz konusu silahların uluslararası suçların işlenmesinde kullanılabileceği bilgisi dahilinde gerçekleştirildiği takdirde şirketlere cezai sorumluluk da yükleyebilir.¹³⁵

¹²⁹ Silah Ticareti Anlaşması, Madde 11.

¹³⁰ Antlaşmalar Hukukuna İlişkin Viyana Sözleşmesi, Madde 18, https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_1_1969.pdf

¹³¹ Silah Ticareti Anlaşması, Madde 1.

¹³² Sahadaki Silahlı Kuvvetlerde Yaralı ve Hastaların Durumlarının İyileştirilmesine İlişkin Sözleşme (I), Cenevre, 12 Ağustos 1949, https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.30_GC-I-EN.pdf.

¹³³ 2016 Yorumu, Sahadaki Silahlı Kuvvetlerde Yaralı ve Hastaların Durumlarının İyileştirilmesine İlişkin Sözleşme (I), Cenevre, 12 Ağustos 1949, Madde 1: Sözleşmeye Saygı, Uluslararası Kızılhaç Komitesi, para. 162, https://ihl-databases.icrc.org/ihl/full/GCI-commentaryArt1#83_B. Diğer yorumlarında ICRC şöyle demiştir: "Devletlerin, ister devlet ister devlet dışı bir silahlı grup olsun, uluslararası insancıl hukuk ihlallerinin işlenmesinde rol oynayacağına dair açık bir riskin bulunduğu durumlarda çatışmaların herhangi bir tarafına silah transfer etmesi yasaktır", ICRC, Silahlı çatışmaların taraflarına silah transferleri: Hukuk ne diyor?, <https://www.icrc.org/en/document/arms-transfers-parties-armed-conflict-what-law-says>

¹³⁴ ICRC, Ticaret ve Uluslararası İnsancıl Hukuk: Uluslararası İnsancıl Hukuk Kapsamında Ticari İşletmelerin Hak ve Yükümlülüklerine Giriş, 2006, <https://shop.icrc.org/les-entreprises-et-le-droit-international-humanitaire-introductionaux-droits-et-obligations-des-entreprises-au-regard-du-droit-international-humanitaire-2580.html> (Ticaret ve Uluslararası İnsancıl Hukuk); BMİHYK, Şirketlerin İnsan Haklarına Saygı Yükümlülüğü: Yorumlayıcı Kılavuz, 2012, https://www.ohchr.org/Documents/Publications/HR.PUB.12.2_En.pdf.

¹³⁵ Örneğin Hollanda'da bir mahkeme, tedarik ettiği silahların çatışmaların taraflarınca savaş suçları işlemekte kullanılabileceğini bildiği halde Liberya Silahlı Kuvvetleri'ne silah ve mühimmat transfer ettiği için Hollanda vatandaşı Guus Kouwenhoven'in işlenen savaş suçlarında suç ortağı olduğuna hükmetti. 's-Hertogenbosch Temyiz Mahkemesi, Başsavcı/ Guus Kouwenhoven Davası, Temyiz Kararı, 21 Nisan 2017, <https://www.internationalcrimesdatabase.org/Case/3308/The-Public-Prosecutor-v-Guus-Kouwenhoven/>.

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR

SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

ŞİRKETLERİN SİLAH TRANSFERLERİ BAĞLAMINDA İNSAN HAKLARINA SAYGI GÖSTERME YÜKÜMLÜLÜĞÜ

BM İş Dünyası ve İnsan Haklarına İlişkin Rehber İlkeler'de açıklandığı üzere, ciddi insan hakları ihlalleri işlemekte kullanılabilir silahların üretimi, ihracatı, ithalatı ve satışı da dahil olmak üzere, şirketlerin küresel operasyonları boyunca insan haklarına saygı gösterme yükümlülüğü olduğu konusunda açık bir küresel fikir birliği var.¹³⁶ Devletler silah endüstrisini düzenlemekten sorumlu oldukları halde,¹³⁷ şirketlerin insan haklarına saygı gösterme yükümlülüğü, ulusal yasa ve yönetmeliklere uyma yükümlülüklerinin ötesinde ve üzerindedir.¹³⁸ Bu yükümlülük, şirketlerin insan hakları ihlallerine ilişkin fiili veya potansiyel katılımı tespit etmek, önlemek ve hafifletmek için tüm değer zincirleri boyunca insan haklarına özen göstermesini gerektirir.¹³⁹

Sivillere pazarlananlar da dahil olmak üzere Sudan'a aktarılan tüm silah ve mühimmatın, çatışmaların taraflarınca ciddi insan hakları ihlalleri işlemekte kullanılması yönündeki ciddi risk göz önüne alındığında, şirketlerin bu ihlallere neden olmaktan veya ihlallerde rol oynamaktan kaçınmak için silah tedarikinde yer almayı derhal durdurmaları gerekmektedir. Bir şirket, sattığı ürünün bu tür suistimallerde rol oynadığını tespit ederse, bunun sonucunda zarar gören kişilere onarım sağlamalı veya bu süreçte işbirliği yapmalıdır.¹⁴⁰

Çatışma bağlamlarını etkileyen ticari faaliyetler bakımından insan haklarına özen yükümlülüğü standardı daha yüksektir.¹⁴¹ Bu gibi durumlarda, artan insan haklarına özen yükümlülüğü, ürünlerinin uluslararası insan hakları hukuku ve insancıl hukuk ihlalleri kuşkusu barındıran olaylardaki dahlini tespit etmek ve kayda geçirmek üzere şirketlerin; hükümetlerarası kuruluşlar, uluslararası ve yerel sivil toplum örgütleri ve yerel gruplar tarafından çatışmalara ilişkin olarak gerçekleştirilen bağımsız raporlamaların incelenmesi de dahil olmak üzere, çatışmalara ilişkin daha geniş kapsamlı bir değerlendirme yapmalarını gerektirir. Şirketlerin ayrıca Sudan'daki çatışmalar nedeniyle çok yaygın olan, savunmasız nüfuslara zarar verme riski ve silahların yönlendirilmesi riski de dahil olmak üzere insan haklarına yönelik diğer riskleri kesintisiz olarak değerlendirmesi gerekiyor.¹⁴²

Şirketlerin insan haklarına saygı gösterme yükümlülüğü, Sudan'a silah transferinde ne kadar doğrudan yer aldıklarına bakılmaksızın silah endüstrisindeki tüm şirketler için eşit olarak geçerlidir.¹⁴³ Örneğin, bir silah üreticisinin, ürettiği silahların Sudan'da ağır insan hakları

¹³⁶ BM İş Dünyası ve İnsan Haklarına İlişkin Rehber İlkeler, İlke 11 ve 14.

¹³⁷ Uluslararası Af Örgütü, Sorumluluğu Devretmek: Savunma Sektöründe İnsan Hakları Politikaları (İndeks: ACT 30/0893/2019), 2019, <https://www.amnesty.org/en/documents/act30/0893/2019/en/>, s. 43-44.

¹³⁸ BM İş Dünyası ve İnsan Haklarına İlişkin Rehber İlkeler, İlke 11'in Açıklaması.

¹³⁹ BM İş Dünyası ve İnsan Haklarına İlişkin Rehber İlkeler, İlke 17.

¹⁴⁰ BM İş Dünyası ve İnsan Haklarına İlişkin Rehber İlkeler, İlke 22.

¹⁴¹ Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Çatışmalardan Etkilenen Bağlamlarda İş Dünyasının İnsan Haklarına Özen Hususunda Artan Yükümlülüğü: Bir Kılavuz, 2022, <https://www.undp.org/publications/heightened-human-rights-due-diligence-business-conflict-affected-contexts-guide>.

¹⁴² Uluslararası Af Örgütü, Sorumluluğu Devretmek: Savunma Sektöründe İnsan Hakları Politikaları (İndeks: ACT 30/0893/2019), 2019, <https://www.amnesty.org/en/documents/act30/0893/2019/en/>, s. 32-35.

¹⁴³ BM İş Dünyası ve İnsan Haklarına İlişkin Rehber İlkeler, İlke 14.

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR

SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

ihlalleri işlemekte kullanıldığına dair bilgi alması veya bunu başka bir şekilde tespit etmesi durumunda, ürünleri, BM İş Dünyası ve İnsan Haklarına İlişkin Rehber İlkeler kapsamında bu ihlallerle doğrudan bağlantılı olabilir.¹⁴⁴ “Doğrudan bağlantılı” terimi, bir şirketin operasyonları, ürünleri veya hizmetleriyle son derece gevşek bağlantıları hariç tutacak şekilde tanımlanır; bu nedenle, insan haklarına yönelik bir zarar, bir şirketin birinci aşamanın ötesindeki dolaylı iş ilişkileri yoluyla ürünleriyle doğrudan ilişkilendirilebilir.¹⁴⁵

Bir silah üreticisinin, silahlarının bu suistimalleri gerçekleştiren çatışma tarafının eline geçip geçmediğini ve nasıl geçtiğini belirlemek için, menşe noktasından son kullanıcılara kadar tüm değer zinciri boyunca durum tespiti yapması gerekmektedir. Bu değer zincirinin haritasını çıkardıktan sonra üretici, gelecekte Sudan’a silah transferini önlemek için müşteriler, satıcılar, distribütörler, komisyoncular, nakliyeciler, finansörler veya diğer aktörlerle ilgili iş ilişkilerinde nüfuzunu kullanmalıdır. Örneğin, son kullanıcıların, şirketin ürün ve hizmetlerini kullanırken uluslararası insan hakları hukuku ve insancıl hukuka uyması koşulu, ticari sözleşmelere dahil edilmeli ve bu koşul açıkça yerine getirilmediği takdirde ürün ve hizmetlerin askıya alınması veya geri çekilmesi olasılığı bulunmalıdır. Üretici bu transferleri önlemek için gerekli nüfuza sahip değilse, teşvikler sunarak veya devlet aktörleriyle işbirliği yaparak nüfuzunu artırmaya çalışabilir veya alternatif olarak iş ilişkisini¹⁴⁶ sona erdirmeyi değerlendirebilir.¹⁴⁷

Sudan'a yirmi yılı aşkın bir süredir zarar veren uzun vadeli, yaygın olarak belgelenmiş, ciddi uluslararası insan hakları hukuku ve insancıl hukuk ihlalleri ve binlerce sivilin öldürülmesine ve kitlesel çapta yerinden edilmesine yol açan artan şiddet göz önüne alındığında, tüm devletler Sudan'ın tamamına silah transferini durdurmalı ve daha geniş anlamda tüm bölgeye silah ihracatını değerlendirirken son derece dikkatli olmalıdır.

¹⁴⁴ BM İş Dünyası ve İnsan Haklarına İlişkin Rehber İlkeler, İlke 13.

¹⁴⁵ OECD Çok Uluslu Şirketler Rehberi ve BM İş Dünyası ve İnsan Haklarına İlişkin Rehber İlkeler'in finans sektörü bağlamında uygulanmasına ilişkin uzman mektupları ve beyanları, Müzakere Başkanının 2011 Revizyonuna İlişkin Notu, “Doğrudan Bağlantılı” Terminolojisine İlişkin Kılavuz, Haziran 2014, <https://mneguidelines.oecd.org/global-forum/GFRBC-2014-financial-sector-document-3.pdf>

¹⁴⁷ BM İş Dünyası ve İnsan Haklarına İlişkin Rehber İlkeler, İlke 19.

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR
SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

TAVSİYELER

SAF VE RSF'YE:

- Sivillere ve sivil yapılara yönelik tüm kasıtlı saldırıların yanı sıra, sivillerin yakınında, güdümsüz mermiler dahil geniş alan etkili patlayıcı silahların kullanılmasını da içeren gelişigüzel saldırılar ve sivilleri ve sivil yapıları orantısız etkileyen saldırılar derhal durdurulmalıdır.
- İnsani yardımın ihtiyacı olan herkese ulaşmasını sağlamak için insani yardım aktörlerinin hızlı ve engelsiz erişimine izin verilmeli, insani yardım personeli ve tesisleri korunmalı ve insani yardım çalışanlarına yönelik tüm saldırılara son verilmelidir.
- Ülke genelinde kadınlara ve kız çocuklara yönelik tecavüz ve diğer türde cinsel şiddete derhal son verilmeli ve güvenilir soruşturmaların yapılması, failerin yeterli şekilde cezalandırılması ve şiddetten hayatta kalanlara tedavi ve eksiksiz onarım sunulması sağlanmalıdır.
- Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından aranan şüphelilerin teslim edilmesini ve BM'nin Sudan'a ilişkin veri toplama misyonuyla eksiksiz işbirliği yapılmasını da içerecek şekilde, Sudan'daki geçmiş ve güncel uluslararası hukuk suçları ve diğer ciddi ihlal ve suistimallerden hesap sorulması sağlanmalıdır.

SAF, RSF VE SUDAN'DAKİ DİĞER SİLAHLI GRUPLARA SİLAH, MÜHİMMAT VE DİĞER MALZEMELERİ GÖNDEREN TÜM ÜLKELERE:

- Silahlar ve askeri malzeme, bağlı teknolojiler, parça ve bileşenler, teknik destek, eğitim, mali veya diğer türde desteğin doğrudan veya dolaylı tedariki, satışı veya transferi de dahil olmak üzere, Sudan'a tüm silah ve mühimmat tedariki derhal durdurulmalıdır.
- Yivsiz tüfekler, av tüfekleri, kurusıkı silahlar ve bağlı mühimmat gibi sivil pazara yönelik silahların çatışmanın taraflarına transferi acilen araştırılmalı, tüm bu silahların açıkça ulusal silah kontrol rejimleri kapsamında olması ve Sudan'a gelecekteki tüm transferlerin yasaklanması sağlanmalıdır.
- Silah endüstrisini, ihracat izninin yalnızca önerilen silah transferlerinin Sudan'a teslim edilmeyeceği veya yönlendirilmeyeceği durumlarda verilmesini sağlayacak şekilde

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR
SIVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

düzenlemek için gerekli tüm tedbirler alınarak, her bir işlemde yer alan komisyoncuların, taşımacıların ve finansörlerin tüm bilgileri de dahil olmak üzere, silahların ihracatı, geçişi ve ithalatı için vaka bazında sıkı lisanslama prosedürleri uygulanmalıdır. Bu bağlamda, şirketlere, ulusal mevzuat gereği silah transferi izni alabilmeleri için insan hakları durum tespiti yapma ve bulgularını paylaşma yükümlülüğü getirilmelidir.

- Bölgeye silah transferi konusunda son derece dikkatli olmak ve bilgi paylaşımı, soruşturma ve yasal yaptırım yolları da dahil olmak üzere, silahların yönlendirilmesini önlemek için gerekli tüm tedbirler alınmalıdır.

YUKARIDA ADI GEÇENLER DAHİL SİLAH ENDÜSTRİSİNDEKİ TÜM ŞİRKETLERE:

- Sivil kullanım için pazarlanan silahlar da dahil olmak üzere, Sudan'a silah ve mühimmat transferine doğrudan veya dolaylı her türlü katılıma derhal son verilmelidir.
- Bir şirketin ürettiği, ihraç ettiği, ithal ettiği veya sattığı silahlarla doğrudan bağlantılı insan hakları ihlallerine ilişkin fiili veya potansiyel katılımı belirlemek, önlemek ve azaltmak için acilen şirketin değer zinciri boyunca insan hakları durum tespiti yapılmalıdır.
- Sudan'a herhangi bir silah veya mühimmat tedarikini veya yönlendirilmesini önlemek için müşteriler, bayiler, distribütörler, komisyoncular, nakliyeciler, finansörler ve şirketin değer zincirinde tanımlanan diğer aktörlerle iş ilişkileri aracılığıyla şirketin elindeki tüm nüfuzu kullanılmalıdır; ticari sözleşmelere, son kullanıcıların şirketin ürün ve hizmetlerini kullanırken uluslararası insan hakları hukuku ve insancıl hukuka riayet edeceği ile ilgili bir şartın konulması da buna dahildir.
- Şirketin değer zincirleri genelinde tespit edilen fiili veya olası olumsuz insan hakları etkilerini önlemeye ve azaltmaya yönelik politikaları ve uygulamaları, kanunda mümkün olan en geniş ölçüde kamuya açıklanmalıdır; Sudan'daki silahlı çatışmalarla ilgili devam eden gelişmeler ışığında alınan önlemlere ilişkin sık sık güncellemeler sağlanması buna dahildir.
- Şirketin Sudan'a ürettiği, ihraç ettiği, ithal ettiği, sattığı veya başka bir şekilde doğrudan veya dolaylı olarak aktardığı silahların kullanılması yoluyla insan hakları ihlallerine neden olduğunu veya ihlallerde rol oynadığını tespit etmesi halinde onarım süreçleri işletilmeli veya bu süreçlerde işbirliği yapılmalıdır.

BM GÜVENLİK KONSEYİ'NE:

- Şiddetin ve siviller üzerindeki etkilerinin ciddi oranda arttığı ve Sudan çatışmasını körükleyen çeşitli aktörlerin mevcut ambargoyu açıkça ihlal ettiği göz önüne alındığında, halihazırda Darfur için geçerli olan silah ambargosu rejimi Sudan'ın geri kalanını kapsayacak şekilde genişletilmelidir. Silah ambargosunun genişletilmesine,

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR
SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

uluslararası satışları ve Sudan'a yasadışı silah transferini önleyecek kapsamlı ve etkili bir mekanizma eşlik etmelidir. Sudan'a yönelik BM silah ambargosuna uyulmasını sağlamaya yardımcı olacak soruşturmaların yürütülmesi için BM Uzmanlar Paneli'ne ve BM Sekreterliği'ne yeterli insan kaynağı ve diğer kaynakların tahsis edilmesi sağlanmalıdır..

- Hem devam eden çatışmalar sırasında hem de Nisan 2023 öncesinde av tüfekleri, kurusıkı silahlar ve bağlı mühimmat gibi sivil pazarı hedefleyen silahların çatışmanın taraflarına sistematik olarak yönlendirildiğine dair kanıtlar da dahil olmak üzere, silah ambargosunun tüm ihlalleri kapsamlı bir şekilde araştırılmalıdır.
- Genişletilmiş ambargo doğrultusunda bir adım olarak, tüm ülkelere, SAF'a, RSF'ye ve diğer silahlı aktörlere tüm silah ve mühimmat transferini sona erdirerek, BM Güvenlik Konseyi'nin Darfur'a yönelik mevcut silah ambargosu rejimine saygı duyma ve uygulama çağrısında bulunulmalıdır. Darfur silah ambargosunu ihlal eden tüm ülke ve kuruluşların sorumlu tutulması sağlanmalıdır.
- Darfur'daki durumun Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne taşınması, Sudan'ın geri kalanında işlenen uluslararası hukuk suçlarının soruşturulması ve kovuşturulmasını da kapsayacak şekilde genişletilmelidir.
- Mevcut çatışma bağlamında işlenenler de dahil olmak üzere, Sudan'da işlenen uluslararası hukuk suçlarının soruşturulması ve kovuşturulması için Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne finansman sağlanmalıdır.

AFRİKA BİRLİĞİ BARIŞ VE GÜVENLİK KONSEYİ'NE:

- Şiddetin ve siviller üzerindeki etkilerinin ciddi oranda arttığı ve Sudan çatışmasını körükleyen çeşitli aktörlerin mevcut ambargoyu açıkça ihlal ettiği göz önüne alındığında, halihazırda Darfur'u kapsayan silah ambargosu rejiminin Sudan'ın geri kalanını kapsayacak şekilde genişletilmesi ve uygulanması için BM Güvenlik Konseyi desteklenmeli ve işbirliği yapılmalıdır.
- Tüm ülkelere, silah ve askeri malzeme, bağlı teknolojiler, parça ve bileşenler, teknik destek, eğitim, mali veya diğer türde desteğin doğrudan veya dolaylı tedariki, satışı veya transferi de dahil olmak üzere, Sudan'a tüm silah ve mühimmat tedarikini derhal durdurma çağrısında bulunulmalıdır.
- BM Güvenlik Konseyi ambargosunun tüm Sudan'ı kapsayacak şekilde genişletilmesine yönelik bir adım olarak, tüm ülkelere SAF, RSF ve diğer silahlı aktörlere silah ve mühimmat transferini sona erdirerek ve bu transferlerden kaçınarak BM Güvenlik Konseyi'nin Darfur'a yönelik silah ambargosu rejimine saygı duymaları ve bu rejimi uygulamaları çağrısında bulunulmalıdır. Darfur silah ambargosunu ihlal eden tüm ülke ve kuruluşların sorumlu tutulması sağlanmalıdır.

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR

SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

- Sudan'daki çatışmanın tüm taraflarına, sivillere ve sivil altyapıya yönelik tüm saldırıları durdurmaları ve insani yardımların engelsiz ve acil erişimini sağlamaları çağrısında bulunulmalıdır.
- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi tarafından Ekim 2023'te kurulan Veri Toplama Misyonu'nu kamuoyu önünde desteklenmeli ve Sudan yetkililerine, ülkeye erişimi kolaylaştırmak da dahil olmak üzere misyonla eksiksiz işbirliği yapma çağrısında bulunulmalıdır.

BAŞTA ÇAD, MİSİR, ORTA AFRİKA CUMHURİYETİ, GÜNEY SUDAN, ETİYOPYA, ERİTRE VE LİBYA OLMAK ÜZERE SUDAN'IN KOMŞU ÜLKELERİNE:

- Sudan'da SAF ve RSF'ye ve diğer silahlı aktörlere silah ve mühimmat transferinin kolaylaştırılmasına derhal son verilmeli ve bundan kaçınılmalıdır. Ülkelerinizdeki Sudan'a silah ve mühimmat transferini kolaylaştıran tüm kişi ve kuruluşlardan hesap sorulmasını sağlamanız gerekmektedir.
- Sınırlar açık tutulmalı ve dolaşım kısıtlamaları kaldırılmalıdır; çatışmalardan kaçanların sınırlarda reddedilmemeleri, geri gönderilmeye karşı korunmaları ve sığınma prosedürlerine hızlı bir biçimde erişebilmeleri sağlanmalıdır.
- Yardım kuruluşlarının ve Sudan'daki çatışmalardan kaçanlara destek sağlayan diğer kurumların engelsiz olarak insani yardım ulaştırmaları sağlanmalıdır.

SUDAN'IN AB, ABD, BİRLEŞİK KRALLIK, SUUDİ ARABİSTAN KRALLIĞI VE DİĞERLERİ DAHİL ULUSLARARASI ORTAKLARINA:

- Tüm ülkelere, silah ve askeri malzeme, bağlı teknolojiler, parça ve bileşenler, teknik destek, eğitim, mali veya diğer türde desteğin doğrudan veya dolaylı tedariki, satışı veya transferi de dahil olmak üzere, Sudan'a tüm silah ve mühimmat tedarikini derhal durdurma çağrısında bulunulmalıdır.
- Şiddetin ve siviller üzerindeki etkilerinin ciddi oranda arttığı ve Sudan çatışmasını körükleyen çeşitli aktörlerin mevcut ambargoyu açıkça ihlal ettiği göz önüne alındığında, halihazırda Darfur'u kapsayan silah ambargosu rejiminin Sudan'ın geri kalanını kapsayacak şekilde genişletilmesi ve uygulanması için BM Güvenlik Konseyi desteklenmeli ve işbirliği yapılmalıdır.
- BM Güvenlik Konseyi ambargosunun tüm Sudan'ı kapsayacak şekilde genişletilmesine yönelik bir adım olarak, tüm ülkelere SAF, RSF ve diğer silahlı aktörlere silah ve mühimmat transferini sona erdirerek ve bu transferlerden kaçınarak BM Güvenlik Konseyi'nin Darfur'a yönelik silah ambargosu rejimine saygı duymaları ve bu rejimi uygulamaları çağrısında bulunulmalıdır. Darfur silah ambargosunu ihlal eden tüm ülke ve kuruluşların sorumlu tutulması sağlanmalıdır.

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR
SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

- Sudan'daki çatışmanın tüm taraflarına, sivillere ve sivil altyapıya yönelik tüm saldırıları durdurmaları ve insani yardımların engelsiz ve acil erişimini sağlamaları çağrısında bulunulmalıdır.
- Güvenli ve yasal yolları açılmalı ve Sudan'dan kaçan insanlara koruma ve destek sağlanmalıdır. Sudan vatandaşlarını Sudan'a veya Sudan'a geri gönderilme riskiyle karşı karşıya olabilecekleri herhangi bir üçüncü ülkeye iade etmekten kaçınılmalıdır.
- Sudan'da ve komşu ülkelerdeki mülteci kamplarında insani müdahale için acil durum finansmanı artırılmalıdır. Cinsel şiddetten hayatta kalanlara yönelik koruma, bakım, tedavi ve destek mekanizmalarının hayata geçirilmesine özel destek sağlanmalıdır.
- Halen Sudan'da bulunan ve saldırı ve şiddet riski altında olan insan hakları savunucularının, aktivistlerin, gazetecilerin ve sivil toplum aktörlerinin çalışmaları korunmalı ve teşvik edilmelidir. Bu, güvenlikleri için Sudan'ı terk etmesi gerekenler için somut destek ve acil seyahat belgeleri sağlanmasını içermelidir. Buna paralel olarak, sürgündeki Sudanlı insan hakları savunucularının önemli çalışmalarına devam edebilmeleri için proaktif bir şekilde iletişim artırılmalı ve bu kişilere uzun vadeli destek sağlanmalıdır.

BM İNSAN HAKLARI KONSEYİ'NE:

- Önemli belgeleme ve raporlama çalışmalarını sürdürebilmesine olanak sağlamak için, Sudan'a ilişkin Veri Toplama Misyonu'nun görev süresi en az bir yıl uzatılmalıdır.
- Veri Toplama Misyonu'nun görevini yerine getirebilmesi için uygun personel ve kaynaklara sahip olması temin edilmelidir.

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR
SIVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

**ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ
KÜRESEL BİR İNSAN
HAKLARI HAREKETİDİR.
BİR KİŞİ ADALETSİZLİĞE
UĞRADIĞINDA BU HEPİMİZİ
İLGİLENDİRİR.**

BİZE ULAŞIN

✉ posta@amnesty.org.tr

☎ +44 (0)20 7413 5500

BİZİ TAKİP EDİN

📘 [uluslararasiaforgtuturkiye](https://www.facebook.com/uluslararasiaforgtuturkiye)

🐦 [@aforgutu](https://twitter.com/aforgutu)

SUDAN ÇATIŞMASINI KÖRÜKLEYEN YENİ SİLAHLAR

SİVİLLERİN KORUNMASI İÇİN MEVCUT SİLAH AMBARGOSUNUN SUDAN'IN TAMAMINI KAPSAYACAK ŞEKİLDE GENİŞLETİLMESİ

Nisan 2023'te çatışmaların tırmanmasından bu yana Sudan, büyük bir insan hakları krizi ve insani krizle sarsılmaktadır. Sudan Silahlı Kuvvetleri (SAF) ile Hızlı Destek Kuvvetleri (RSF) ve müttefikleri arasındaki çatışmalar 16.650'den fazla insanın ölümüne sebep oldu ve milyonlarca kişiyi yerinden etti; bu, dünya çapındaki en büyük ülke içinde yerinden edilme krizidir. Çatışmanın tüm tarafları çok çeşitli silahlar kullanarak, bazı durumlarda savaş suçları ve insanlığa karşı suçlara varan ciddi uluslararası insan hakları ve insancıl hukuk ihlalleri işlemektedir.

Çatışmalar, dünya çapındaki devletler ve şirketler tarafından Sudan'a neredeyse engelsiz silah sağlanmasıyla körükleniyor. Neredeyse tüm komşu ülke ve bölgeler, çeşitli silahlı gruplar ve devletler tarafından Sudan'a ve çevresine silah transfer etmek için tedarik hattı olarak kullanılmaktadır.

Uluslararası Af Örgütü araştırmacıları, bu silah akışlarını araştırmak için, sevkiyat düzeyindeki iki farklı ticari veri sağlayıcısından toplanan 1.900 sevkiyat kaydını ve Darfur dahil Sudan'daki çatışmanın taraflarınca kullanımda olan yakın zamanda üretilmiş veya ithal edilmiş silahları ve uzaktan algılama tekniklerini gösteren yaklaşık 2.000 fotoğraf ve videonun da aralarında bulunduğu açık kaynaklı ve dijital kanıtları inceledi. Uluslararası Af Örgütü ayrıca veri analizini doğrulamak ve çeşitli gruplar tarafından kullanılan önemli silah tedarik hatlarını anlamak için Şubat ve Mart 2024 arasında 17 bölgesel silah ve Sudan uzmanıyla görüştü.

İndeks: AFR 54/8252/2024

Orijinal dili: İngilizce

Bu rapor, İngilizce orijinalinden kısaltılarak
Türkçeye çevrilmiştir. Raporun tamamına
amnesty.org adresinden ulaşılabilir

amnesty.org

**ULUSLARARASI
AF ÖRGÜTÜ**

